

Technická univerzita v Liberci

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

Katedra: primárního vzdělávání

Studijní program: Učitelství pro základní školy

Kombinace: Učitelství pro 1. stupeň základní školy

Diplomová práce:

NADANÉ DÍTĚ MLADŠÍHO ŠKOLNÍHO VĚKU

HIGHLY GIFTED CHILD AT PRIMARY SCHOOL

EIN BEGABTES KIND DES JÜNGEREN SCHULALTERS

Autor:

Michaela Šenkýřová

Podpis:

Adresa:

Pod Lesem 19

466 02 JABLONEC NAD NISOU

Vedoucí práce: PhDr. Jitka Josífková

Počet

stran	slov	grafů	tabulek	pramenů	příloh
79	12389	27	24	33	9

V Liberci dne: 2. prosince 2006

Prohlášení

Byla jsem seznámena s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Diplomovou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím diplomové práce a konzultantem.

V Liberci dne: 2. prosince 2006

Michaela Šenkýřová

Poděkování

Děkuji všem, kteří mi pomohli k dokončení diplomové práce. Poděkování náleží především mé vedoucí práce PhDr. Jitce Josífkové, které děkuji za odborné vedení, konzultace, cenné rady a připomínky k tvorbě práce a za podnětné rady, které přispěly k dokončení této práce.

Dále děkuji MUDr. Vítu Macháčkovi za cenné informace, konzultace a rady o nadaných dětech.

Také děkuji Ing. Marii Šenkýřové, Ing. Petře Boučkové a Mgr. Lucii Burgermeisterové za pomoc při překladu anotací, při grafických úpravách a za řadu dalších zajímavých podnětů sloužících k dokončení mé práce.

Mé poděkování patří též všem pedagogům a žákům z vybraných základních škol v Jablonci nad Nisou, kteří mi ochotně umožnili realizovat praktickou část diplomové práce.

NADANÉ DÍTĚ MLADŠÍHO ŠKOLNÍHO VĚKU

Resumé: Tato diplomová práce se zabývá nadanými dětmi mladšího školního věku. Je zaměřena na nalezení strategií řešení problémů těchto dětí a možností jim pomoci. V této práci dochází k seznámení s pojmem nadání. Je tu snaha o získání informací o vhodných školách, pedagogických přístupech při učení, o možnostech individuálního vzdělávacího programu a využití volného času.

Ve druhé části diplomové práce bylo provedeno šetření prostřednictvím ankety na vybraných základních školách. Anketou byla zjištěna nedostatečná informovanost učitelů a žáků o nadaném dítěti. Na základě získaných poznatků byl vypracován návrh na informativní příručku o nadaných dětech. Ta je určena především učitelům, ale i všem lidem ve styku s nadanými dětmi.

Klíčová slova: nadané dítě, nadání, talent, příručka

HIGHLY GIFTED CHILD AT PRIMARY SCHOOL

Summary: This diploma work deals with highly gifted children at Primary Schools. The work focuses on finding of different strategies of problem solving those children might have and it also focuses on possible ways of help for those children. The diploma work tries to explain what the idea of the gift is. The work makes an effort to get information about convenient schools, teaching approaches, individual educational system possibilities and free time activities for highly gifted children.

The practical part of the diploma work focuses on survey which took a place at selected Primary Schools. The survey showed an insufficient knowledge of the teachers and the pupils about the topic of the highly gifted child. On the base of the survey results I've designed an informational handbook about highly gifted children. The handbook is designed for teachers mainly but it can be useful for other people who work with highly gifted children too.

Key words: a highly gifted child, gift, talent, a handbook

EIN BEGABTES KIND DES JÜNGEREN SCHULALTERS

Annotation: Diese Diplomarbeit über das Thema der begabten Kinder des jüngeren Schulalters konzentriert sich auf die Findung der Strategie für Problemlösungen dieser Kinder und die Möglichkeiten sie zu helfen. Man wird sich mit dem Termin – **Begabung** bekanntmachen. Man wird auch die Informationen über geeigneten Schulen, pädagogischen Einstellungen beim Lernen, Möglichkeiten der individuellen Ausbildung und Freizeitaktivitäten kennenlernen.

In dem zweiten Teil der Diplomarbeit wurde eine Untersuchung mittels einer Umfrage an den ausgewählten Schulen angestellt. Es wurde festgestellt, dass sowohl die Lehrer als auch die Schüler nicht genug über ein begabtes Kind wissen. Ausgehend von erworbenen Informationen wurde ein Vorschlag des Handbuches über begabten Kindern ausgearbeitet. Diese wird vor allem den Lehrern adressiert aber auch allen Menschen die in Berührung mit begabten Kindern kommen.

Schlüsselwörter: begabtes Kind, Begabung, Talent, Handbuch

OBSAH

1. ÚVOD	8
2. IDENTIFIKACE NADANÝCH	10
2.1 Historie	10
2.2 Definice nadání	12
2.3 Modely nadání	14
2.3.1 Čtyři různé modely vysvětlující nadání	15
2.3.2 Vícefaktorový model: schopnost + tvořivost + motivace	17
2.4 Metody identifikace	18
3. PSYCHOLOGICKÁ CHARAKTERISTIKA NADANÝCH DĚTÍ	21
3.1 Vývoj - nadání od útlého věku	21
3.1.1 Částečné čtenářství	22
3.1.2 Nadané děti se špatnými známkami ve škole	23
3.2 Charakteristika nadaných dětí	25
3.3 Typy nadaných dětí	26
3.4 Rozdíly bystré a nadané dítě	27
4. NADANÉ DÍTĚ A SOCIÁLNÍ PROSTŘEDÍ	28
4.1 Proč se věnovat nadaným dětem	28
4.2 Podpůrná opatření ve škole	29
4.3 Mimoškolní možnosti podpory	31
5. SOUČASNÉ MOŽNOSTI PRO NADANÉ DĚTI	32
5.1 Individuální vzdělávací program	32
5.2 Pomocný pedagog resp. speciální pedagog, asistent pedagoga	33
5.3 Projekty	34
5.4 Pracovní společenství	34
5.5 Renzuliho metoda otáčecích dveří.....	34

5.6 Speciální třídy	34
5.7 Rychlíkové třídy	35
5.8 Reformní školy	35
5.8.1 Montessory.....	36
5.8.2 Začít spolu.....	36
5.8.3 Integrovaná tematická výuka.....	37
5.8.4 Waldorfská škola	37
5.8.5 Zdravá škola	37
5.8.6 Daltonská škola	38
5.9 Individualizace nabídky učební látky	38
5.10 Mimoškolní programy	39
5.11 Školy pro nadané děti u nás	39
5.12 Mimoškolní aktivity pro nadané u nás	40
 6. PRAKTICKÁ ČÁST	 43
6.1 Výzkumná část - anketa	43
6.1.1 Metoda ankety.....	44
6.1.2 Zkoumané prostředí.....	45
6.1.3 Vyhodnocení anket pro žáky 3., 4. a 5. tříd ZŠ.....	49
6.1.3 Vyhodnocení anket pro učitele na 1. stupni ZŠ	60
6.1.3 Závěry z anket	69
6.2 Tvorba metodického materiálu – informativní příručka	73
 7. ZÁVĚR	 74
 8. POUŽITÁ LITERATURA.....	 75
 9. SEZNAM PŘÍLOH	 79

Vím, že nic nevím.

(Sokrates)

1. ÚVOD

Péče o mimořádně nadané děti je v České republice zatím stále nedostačující. Když pohlédneme do nedávné minulosti zjišťujeme, že ani období devadesátých let nepřineslo v tomto ohledu žádnou viditelnou změnu.

Teprve v posledních letech jsme se dočkali tolik nutných základních a důležitých změn. Existuje legislativa, která specifikuje vzdělávací možnosti a přístup k nadanému dítěti.

Nadané děti jsou v oboru, který je zajímavý, motivované, cílevědomé a zvědavé.

Chápu problémy kolem sebe v širších souvislostech a jsou velmi citlivé. Z toho pro ně někdy plynou potíže se vztahy k učitelům nebo ke spolužákům.

Matěj už jako dítě stále něco vynalézal. Nikdy si nehrál jenom s jedinou hračkou, zajímaly ho celky. Na prvním stupni základní školy byl psycholožkou zhodnocen jako dítě myslící systémově na gymnaziální úrovni. Ve škole ho ale doprovázely stížnosti, že je nesoustředěný a výklad učitele si doprovází malůvkami. Jen obtížně si hledal kamarády, kteří by si s ním chtěli povídat o počítačích a vynálezech, a přestože měl vždy fyziku rád, v okamžiku, kdy se musel začít přizpůsobovat tempu studia svých spolužáků, jeho zájem o tento obor značně ochladl.

Modelový příběh, který bychom mohli sledovat téměř v každé třídě základních a středních škol. Nepozorné a neuspokojené nadané děti, které se necítí dobře ani ve škole během vyučování, ani v kolektivu svých spolužáků, protože by se chtěly věnovat svému oblíbenému předmětu. Nenacházejí však ve svém okolí dostatečnou podporu a pochopení.

Mezi nadané děti už dávno nejsou počítáni pouze vzorní jedničkáři, se kterými nejsou žádné potíže a kteří se svými učiteli beze zbytku spolupracují. Rovněž neplatí pravidlo, že by nadané děti byly úspěšné ve všech předmětech stejně nebo že by nutně musely být oblíbené a obdivované svými spolužáky. Formy nadání jsou velice různorodé a s nadanými dětmi se můžeme setkat na

všech stupních vzdělávání. Přestože se mluví o 2–3% výskytu nadaných v dětské populaci, odborníci zabývající se dlouhodobě výzkumem a rozvojem nadání uvádějí, že až kolem 20–25 % dětí by dokázalo vyniknout v některé oblasti lidské činnosti, pokud by k tomu mělo dostatečné podmínky. Závěr není povzbudivý – velká část lidských talentů zůstává z různých důvodů nerozpoznána nebo zanedbána a společnost o ně přichází.

2. IDENTIFIKACE NADANÝCH

2.1 Historie

Nadání je bezesporu tím nejcennějším, co kdy mohla jakákoliv společnost mít.

Všeobecná encyklopedie Diderot například uvádí pod heslem nadání následující : „Schopnosti chápané jako možnost, potenciál, vloha, které jedince předurčují k mimořádným výkonům intelektuálním, uměleckým, sportovním a jiným.“

(Všeobecná encyklopedie v osmi svazcích, 1999)

Jak došlo k přenesení původního významu řeckého slova nadání objasňuje Dočkal, který cituje výpověď českého propagátora psychoanalýzy B. Brouka. V křesťanském Novém zákoně v Evangelii sv. Matouše najdeme kromě jiných také podobenství o nadání, které Pán daroval svým služebníkům. Od té doby se slovo nadání začalo používat jako výraz „dar Boží“ a označovalo se jím všechno, co je člověku dané, aby úspěšně vykonával nějakou činnost. (Dočkal, 1983)

V minulosti se pojem nadání a zejména genialita, často spojovaly s psychopatologickým chováním. Říkalo se, že nadání je spojeno s psychomotorickým neklidem a s nejrůznějšími psychopatologickými projevy.

Jiní se domnívali, že geniové jsou ve skutečnosti nový živočišný druh, u něhož se vyskytují schopnosti, které nenalezneme u žádného člověka.

Hirsch říká: „Géniové jsou odlišným druhem. Géniové mohou být definováni pouze prostřednictvím svých jedinečných mentálních a temperamentových procesů, rysů, kvalit a produktů činnosti. Génius je nový psychobiologický druh, který se od člověka liší svými mentálními a temperamentovými procesy tak, jako se člověk liší od opice.“

Někdy se můžeme setkat i s názorem, že nadání je hypertrofovaná a vysoce specializovaná schopnost podávat specifické výkony. Nadprůměrný intelektový výkon vzniká například v důsledku specializace. Mozek nadaného nezpracovává všechna data na nejvyšší úrovni, ale je přizpůsoben pouze k jistým (omezeným) druhům intelektových výkonů. Nadanému chybí obecné schopnosti. Carrel tvrdí: „ Velcí umělci, vědci, filosofové jsou jen zřídka neobyčejnými lidmi. Jsou běžnými lidmi, nadměrně jednostranně vyvinutými.“

Otázka, jak měřit vyšší schopnosti se řešila zpočátku prostřednictvím tzv. kranioimetrie. Jednalo se o měření velikostí hlav a později i těl. V oblasti hlavy se jednalo zejména o měření a srovnávání frontálních, parietálních a okcipitálních částí lebky, z čehož se vždy usuzovalo na velikost mozku. Prvním, kdo se pokusil studovat intelektově nadané jedince na kvalitativní bázi, byl Francis Galton (1822-1911). Galton se domníval, že nadané jedince odlišují od ostatní populace tři obecné schopnosti. Jde o intelekt (hovoří o přirozené schopnosti, natural ability), nadšení a energii k práci. Intelektově nadaní jedinci se dle Galtona od ostatních odlišují právě energií, kterou jsou schopni při řešení úkolů uplatnit. Galton říká: „Přirozenou schopností myslím ty kvality intelektu a dispozic, které nutí člověka vykazovat činnost na úrovni, jež vede k vytvoření dobré pověsti. Nemyslím při tom schopnost bez nadšení, ani nadšení bez schopnosti a dokonce ani ne kombinaci obou, bez odpovídající energie k práci. Mám na mysli schopnost, která když bude ponechána sama sobě, bude, hnána vrozenou silou, stoupat cestou vedoucí k výjimečnosti a bude mít sílu dosáhnout vrcholu.“

Další obecnou vlastností, která odlišuje nadané od ostatní populace, je dle Galtona senzitivita. Galton pozoroval, že čím více jsou senzory člověka citlivější k nejrůznějším podnětům, tím větší množství informací může jedinec získat a následně s ním i operovat. Rovněž se domníval, že intelektové nadání je spíše vrozené, než získané vlivy prostředí. Galton byl zastáncem dědičnosti a měření. V roce 1884 otevřel laboratoř, kde se každý mohl projít jeho testovací a měřicí laboratoří a obdržet hodnocení. (Hollinworth, 1975)

V tomto letmém výčtu všech velkých postav, které se zabývaly hledáním nástrojů, jak měřit nadání, nesmíme opomenout Alfreda Bineta (1857- 1911). Tento psycholog, vedoucí psychologické laboratoře na pařížské Sorboně, navázal zpočátku na kranioimetrické výzkumy, jejichž správnost považoval za jistou. V roce 1904 byl Binet pověřen ministerstvem školství vyvinout techniku, která by odhalovala méně schopné děti, jež potřebují speciální vzdělávací přístup a zvláštní podmínky. Binet k tomuto účelu vypracoval celou řadu úkolů, jež předpokládaly vynalézavost a pochopení určitých vztahů. Předpokládal, že vytvořením dostatečného množství testů zaměřených na nejrůznější činnosti bude možno odhadnout jednu hodnotu, tedy jakýsi duševní potenciál daného dítěte. Podstatu

svých „testů“ objasnil v následujícím tvrzení: „Lze říci, že na samotném obsahu testů, pokud jich je dostatek, téměř nezáleží.“. Binet postupně publikoval tři verze stupnice. První verze řadila úkoly podle stoupající obtížnosti, další verze již zavedla kritérium, které se od této doby používá k měření IQ. Ke každému úkonu přiřadil hodnotu věku, poněvadž předpokládal, že předložený úkol zvládne dítě s normální inteligencí. A nakonec definoval tzv. mentální věk. Děti, které zaostávaly za svým chronologickým věkem, byly označeny jako rizikové.

(Gould, 1998)

Zásadní vědecký výzkum provedl v USA psycholog Lewis Madison Termin (1877-1956). Jednalo se o první výzkum nadaných dětí, který svými závěry nejvíce ovlivnil další zkoumání různých aspektů nadání. Šlo o výzkum, který byl zahájen v roce 1921 a trvá v podstatě dodnes, i po Terminově smrti. Celý projekt se zaměřil na systematické zkoumání 1500 nadaných dětí (dnes již géníů v důchodovém věku). Tato práce, popisující detailně celý průběh výzkumu, je jedinečná jak z hlediska délky trvání výzkumu, tak i z hlediska velikosti výzkumného vzorku a metodologických postupů. Výzkum byl zaměřen jak retrospektivně, tak prospektivně. Sledoval jednak 300 význačných osob v historii, jednak děti školního věku v průběhu jejich životní dráhy. Vlastní výzkum byl pojat velmi obsáhle. Zahrnoval dlouhodobé sledování nejen intelektových charakteristik jednotlivých dětí, ale i osobnostní charakteristiky, školní prostředí, rodinné zázemí, včetně sourozeneckých a příbuzenských vztahů. Základním kritériem pro výběr dětí do výzkumného vzorku bylo IQ vyšší než 140, měřeno Stanford - Binetovým testem inteligence, který sám v roce 1916 revidoval. (Termin, Baldwin, 1925)

2.2 Definice nadání

Mezi definicemi publikovanými v USA v 50. letech měly zásadní význam pro další vývoj bádání v této oblasti dvě definice, jež jsou pravděpodobně citovány ve všech základních, celosvětově uznávaných monografiích a učebnicích.

Jedním z autorů zmíněných definic je Paul Witty, který vyjádřil tvrzení, že: *„...nadané nebo talentované je to dítě, které soustavně vykazuje významné*

výkony v jakékoliv hodnotné oblasti snažení.“ Wittiho „hodnotné oblasti snažení“ znamenají mnohem víc, než jen existenci jediného kritéria, například IQ. Je více než zřejmé, že právě tím tento autor v mnohém předběhl svoji dobu. Jeho pojetí totiž ukazuje, že nejsou ani tak důležité vlastnosti osobnosti, jako její činy a skutky. O celou generaci později rozvinul a modifikoval tuto myšlenku Renzulli.

De Haan a Havighurst navrhli definici, která se částečně podobala Wittiho, ale která specifikovala 6 základních oblastí, ve kterých se vyšší schopnost může projevit. Jsou to:

- intelektová schopnost,
- schopnost tvořivého myšlení,
- vědecká schopnost,
- schopnost sociálního vůdcovství,
- mechanické dovednosti,
- talenty ve výtvarném umění,

I když se často o De Haanově a Havighurstově pojetí hovoří jako o „pouhé definici“, můžeme říci, že se ve skutečnosti jedná o první přístup, který definoval různé možné oblasti nadání a právě v tom je spatřován jeho neocenitelný přínos. (Khatena, 1982)

V 70. letech se zvedla vlna kritiky, proti tehdejším jednostranným definicím nadání. Tyto definice často zahrnovaly pouze ty druhy nadání, které byly pozorovány u specifických skupin studentů, často bělochů, pocházejících ze střední vrstvy a těch, kteří byli úspěšní ve škole. (Richert, 1987)

V této době, v roce 1972, publikoval pracovník amerického ministerstva školství Marland zásadní alarmující zhodnocení tehdejšího amerického stavu školství společně s velmi negativními výsledky dvouletého pozorování nadaných na amerických školách. Zpráva byla přednesena před kongresem USA a zároveň definovala, co je to nadání a nadané dítě a v jakých oblastech se nadání může vyskytnout.

„Nadané a talentované jsou ty děti, které jsou identifikovány kvalifikovanou osobou, a které jsou díky výrazným předpokladům schopni podávat vynikající výkony. Tyto děti potřebují diferencované vzdělávací programy a služby nad

rámec běžných služeb, poskytovaných běžnou třídou, aby tak mohly přinést příspěvek sobě i společnosti. “

Oblasti, kde se může nadání nebo potenciální nadání projevit, jsou následující:

- obecná intelektová schopnost,
- specifická akademická schopnost,
- kreativní, produktivní myšlení,
- vůdcovská schopnost,
- umělecké schopnosti,
- psychomotorické schopnosti.

(Passow, 1993)

Dodnes má tato definice nedocentelný význam, ukázala na to, že je potřeba, co nejdříve učinit zásadní kroky směřující k zabezpečení lepších podmínek pro nadané. Tak jsou nadaní vyčleněni jako zvláštní skupina se specifickými vzdělávacími potřebami, která vyžaduje diferencovaný vzdělávací přístup.

2.3 Modely nadání

Lidé většinou mívají různé názory na tytéž věci. Není tomu jinak ani v odborném výkladu pojmu nadání. Existuje mnoho pokusů o objasnění tohoto pojmu. Hany E.A. (1987) zjistil, že je více než sto různých pojetí. Například učitel při popisu nadaného žáka většinou zdůrazní žakovu inteligenci a schopnost výkonu. Toto je velmi rozšířené pojetí, které našlo svůj ohlas i ve vědeckých výkladech.

Model slouží ke znázornění skutečných souvislostí, a je tudíž často zjednodušenou reprodukcí komplikovaných záležitostí.

2.3.1 Čtyři různé modely vysvětlující nadání

Modely založené na schopnostech

Vycházejí z domněnky, že duševní (intelektuální) schopnosti lze zjistit už v časném věku a že se v průběhu života podstatně nemění. Podle přívrženců

tohoto pojetí nacházejí již časně rozeznané vysoké duševní schopnosti svá vyjádření ve zvláštních výkonech často až dospělém věku.

Nejznámějším zástupcem tohoto pojetí je americký badatel Terman L. M. (1877–1956). Bádal o průběhu života nadaných lidí. Začátkem dvacátých let 20. století začal asi u 1 500 nadaných žáků dlouhodobý výzkum. Poté co sledoval nadané osoby postupně již přes třicet let, prokázal Terman, že inteligenční kvocient (IQ) dosažený dítětem se v průběhu jeho života již nemění. Dva roky před svou smrtí uvedl ve vědeckém časopise, že výzkumná data nasbíraná za mnoho let nezvratně ukázala, že inteligence sama nestačí. Lidé z jeho výzkumné skupiny, kteří něčeho dosáhli, se prokázali nejen jako velmi inteligentní, ale i jako schopní prosadit se. Životopisy těchto lidí zřetelně ukázaly, že žili v pozitivně a podnětně vyladěném sociálním prostředí.

Ve Spojených státech se ujala tzv. Marlandova definice, zařazená k modelům založených na schopnostech:

„Vysoce nadaní disponují reálnými potenciálními schopnostmi, které jsou výrazem jejich možností vysokých výkonů v intelektuální, kreativní, umělecké nebo jiné specifické akademické oblasti, nebo výrazem jejich neobyčejných vůdcovských kvalit. Jsou to děti, které pro to, aby mohli uskutečnit svůj příspěvek pro sebe i pro společnost, vyžadují diferencovanou nabídku výuky a podnětná opatření, jaká v běžné škole obvykle nejsou k dispozici.“

Tato definice má dosud velmi plodný vliv na teorii i praxi. Přirozeně však existují i oprávněné námitky: kritika strnulého pojetí lidských vlastností a vyloučení neintelektuálních faktorů. Ukázalo se, jak je neobyčejně důležitá motivace pro podnícení zvláštních výkonů. Definice zůstává rovněž otevřená v tom, v jaké míře musí být příslušný faktor nadání přítomen, aby dítě mohlo být označeno za nadané. Dále pak chybí v definici jakýkoliv vztah k sociálnímu prostředí a v pozměněném pojetí z roku 1978 už není uvedena psychomotorická oblast, je zařazena do výtvarných umění, což zůstane pro mnohé nepochopitelným. (Mönks, 2002)

Modely kognitivních složek

Zaměřují se především na procesy zpracování informací. Badatelé v tomto směru chtějí vědět, jaké kvalitativní rozdíly vznikají mezi informačními procesy: čím se liší nadané děti ve svém způsobu přijímání a zpracování informací od dětí průměrně nadaných. Ve středu výzkumného zájmu nestojí ani tak konečný produkt, nýbrž cesta k němu. Mnozí navrhují místo kvocientu IQ mluvit o QI, jako o kvocientu vyjadřující kvalitu zpracování informací.

Tento výzkumný směr přinese informace o časných ukazatelích nadání. Rodiče referují, že jejich nadané dítě bylo již jako malé nápadné samostatným a produktivním myšlením, vlastními postupy zpracování informací. Jako příklad bych uvedla otázku dvouapůlletého dítěte. „Když se spí, tak se neví, že se spí, právě proto, že se spí?“ Toto je metakognitivní výkon, se kterým se člověk často nesetká ani u dětí základní školy (metakognice je poznání toho, jak člověk poznává, tzv. poznávání na druhou. (Mönks, 2002)

Modely orientované na výkon

Činí rozdíl mezi vlohami a realizací vloh. Ne všechno, co v lidech vězí jako vloha nebo možnost, je převedeno do výkonů. Vloha je předpokladem pro to, aby někdo podal vynikající výkon. Ne u všech lidí se přítomné vlohy rozvinou. Často bezprostřední okolí dítěte zapříčiní, že se vlohy správně nerozvinou, protože okolí je nerozezná a úměrně tomu nepodněcuje. V odborné literatuře se uvádí temná hodnota 50%, to znamená, že se polovině potenciálně nadaných dětí nedostane podněcování a výchovy, které jsou nezbytné, aby se jejich vlohy správně rozvinuly.

Výhodou modelů orientovaných na výkon je, že pro ně není směrodatný jen výkon skutečný, nýbrž že věnují pozornost také činitelům, které stojí v cestě uskutečnění vloh. Tyto modely jsou tudíž nejen popisné, ale i cílově orientované. Každý člověk má být vychováván tak, aby se mohl vyvinout v souladu se svými schopnostmi. (Mönks, 2002)

Sociokulturně orientované modely

Vycházejí z toho, že vysoké nadání se může realizovat jen za vhodného spolupůsobení faktorů individuálních a sociálních. Zhodnocení zvláštních nebo mimořádných výkonů a vytváření podmínek pro navození zvláštních výkonů je vysokou měrou závislé na politickém pojetí a hospodářských předpokladech. Když se vzdělávací politika země soustředí jen na skupinu průměrných a slabších, budou nadaní žáci ve školách dostávat málo možností podněcujících nadání, takže nebudou moci své vlohy a schopnosti patřičně rozvinout a využít. Naopak, často se tato možnost úmyslně maří, protože nezřídka se nejchytřejší pokládají za nebezpečné, kteří jsou vnímání spíše negativně.

Uvedená modelová pojetí se vzájemně nevylučují, nýbrž zdůrazňují různá hlediska, která mohou splývat v celek. Především výsledky výzkumů, která pramení z prvního modelového pojetí, přinesly důležité závěry vzhledem k faktorům časného dětství a k rušivým vlivům ve vývoji nadaných lidí. Netrpělivě se očekávají výsledky z výzkumu na základě druhého uvedeného pojetí. Třetí a čtvrté modelové pojetí mají nejen teoretický, nýbrž i silně praktický dopad. (Mönks, 2002)

2.3.2 Vícefaktorový model: schopnost + tvořivost + motivace

Vysoce nadaný je popisný pojem. Zvláštní nadání se vyjadřuje v pohybových, sociálních, uměleckých nebo vysoce intelektuálních schopnostech. Tyto formy nadání se často objevují společně. Někdo má také mimořádný talent v určitých oblastech, např. v hudbě. Mít pro něco zvláštní vlohy ještě ale samo o sobě nestačí. Každá vloha vyžaduje sledování a podporování, aby se mohla rozvinout. Nejpřirozenější a nejnepostradatelnější živnou půdou je sociální prostředí.

Vysoké nadání lze poznat teprve tehdy, když je vyjádřeno mimořádnými výkony něco činností. Vysoké nadání zahrnuje nejméně tři znaky osobnosti: *vysoké intelektuální schopnosti, tvořivost a motivaci.*

Člověk je sociální bytost. Pro jeho zdravý vývoj je nezbytná dobrá sociální interakce, zejména s rodinou, s okruhem přátel a školou. Dobře probíhající

interakce může nastat pouze tehdy, když je jedinec schopen mít s jinými uspokojivý kontakt.

Výraz *vysoké intelektuální schopnosti* znamená, že je inteligence dané osoby výrazně nadprůměrná. Ačkoliv nelze vytyčit přesnou hranici, vycházíme při své diagnostické práci z toho, že výrazně nadprůměrná hodnota IQ leží kolem a nad hodnotou 130.

Tvořivost (kreativita) je schopnost mít originální nápady a uskutečňovat je na základě samostatného a produktivního myšlení. Ve škole se očekává spíše nesamostatné myšlení, ke kterému jsou žáci vedeni.

Motivace znamená, že někdo má vůli a sílu provést určitou úlohu nebo dokončit započatou práci. Motivace rovněž znamená, že se člověk cítí určitou úlohou přitahován, že na něčem pracuje s potěšením (citová složka). Motivovaný člověk si umí stanovovat cíle, dělat plány (kognitivní složka) a dovede podstoupit rizika a překonat nejistotu (perspektiva budoucnosti).

Vyjmenované znaky osobnosti jsou faktory dané vlohami, které jsou u lidí různě vyjádřeny. Vlohy musí být sledovány a podporovány, aby se rozvinuly, a k tomu je nepostradatelné sociální prostředí. Neodráží-li sociální prostředí vývojové potřeby dítěte, pak se interakce nemůže optimálně vyvinout. Proto také mluvíme o nadání teprve tehdy, když všech šest faktorů do sebe zapadá.

(Mönks, 2002)

2.4 Metody identifikace

Problematiku identifikace vysokých schopností je nutno diferencovat. Jinak budeme měřit nadání u předškolních dětí, jiné metody budeme využívat při diagnostice školní mládeže a jiné se využívají při posuzování schopností u dospělých.

Pro identifikaci raných schopností existují inteligenční testy. Od Stanford – Binetova testu přes Wechslerův (pro děti od 3 do 7 let) až po barevnou verzi Ravenových progresivních matic. Existují i více zaměřené testy specifických schopností, jako jsou např. Baileyho škály pro velmi raný věk či Kaufmanova baterie (od 2,5 do 12,5 roku věku dítěte). Bohužel výsledky testů ve velmi raném věku bývají často zpochybňovány pro nedostatečnou výpovědní hodnotu

vzhledem k pozdějším schopnostem, neboť mnoho schopností především v kognitivní oblasti se pod vlivem vývojových a sociálních faktorů často mění a stabilitu nacházejí někdy až ve starším školním věku. Na druhou stranu však odborníci poukazují na fakt, že pokud je nadání diagnostikováno ještě před vstupem do školy, může docházet k jeho úspěšnější podpoře během školní docházky. Raná identifikace také působí jako dobrá prevence jevů, jako je např. „underachievement“ – tedy syndrom školní neúspěšnosti nebo naučené bezmoci. (Heller, Sternberg, Subotnik, Mönks, 2000)

Metody měření schopností by se daly rozdělit do dvou kategorií, a to na metody objektivní a metody subjektivní.

Mezi objektivní metody identifikace se řadí:

- IQ testy
- Standardizované testy výkonu
- Didaktické testy
- Testy kreativity

Mezi subjektivní metody identifikace se řadí:

- Nominace skupiny učitelů
- Nominace spolužáky
- Rodičovské nominace
- Vlastní navržení
- Hodnocení výsledků činnosti
- Zapojení do soutěží

Rozdíl mezi subjektivními a objektivními metodami je jistě zřejmý. Při objektivních metodách se využívají standardizované testy či metody, u subjektivních metod jde především o posouzení osobami, které zkoumané dítě dobře znají, a to buď ze školního prostředí, z domova nebo také ze zájmové činnosti.

Odborníci se shodují na tom, že identifikace by neměla být jednorázová činnost. V ideálním případě by měla mít několik etap. Renzulli a Reis navrhuji čtyři etapy identifikace:

Navržení na základě výsledku testu. Student může být navržen mezi nadané po absolvování standardizovaného inteligenčního nebo výkonnostního testu.

Navržení učitelem. Po prvním kroku by měla následovat konzultace s učitelem, který žáka dobře zná, nejlépe s třídním učitelem.

Alternativní cesty. Do této kategorie patří nominace dalších osob, které žáka dobře znají, nebo výsledky testu tvořivosti. Mezi navrhuující osoby mohou patřit rodiče, vrstevníci, ale také lidé navržení samotným žákem, který je identifikován. Tím se nemyslí, že by žák musel nutně sám sebe vnímat jako nadaného, ale může se např. přihlásit do nějaké soutěže či olympiády sám bez nucení z okolí.

Závěrečný návrh (bezpečnostní krok). Do této kategorie spadají návrhy ostatních učitelů. Tento krok byl vytvořen z důvodu, že nominace jedním učitelem by mohla být zabarvena osobním preferováním určitého žáka. Poté, co návrhy prošly všemi předešlými kroky, je seznam navržených žáků předložen právě ještě dalším učitelům. (Sejvalová, 2004)

3. PSYCHOLOGICKÁ CHARAKTERISTIKA NADANÝCH DĚTÍ

3.1 Vývoj – nadání od útlého věku

Odborníci se stále přou o to, od kterého věku je možné určit intelektové nadání. Proto se raději dává přednost pojmu nadané chování, než skutečné nadání. Nyní se většina specialistů shoduje v tom, že období pro identifikování takového nadaného chování je věk 18 měsíců a později.

Charakteristiky chování dětí v novorozeneckém a batolecím období

- Neobvyklá živost,
- menší potřeba spánku,
- dlouhodobý rozsah pozornosti a schopnost soustředit se na několik věcí současně,
- vysoká úroveň aktivity – energie, jakoby se nikdy neunavily,
- časně rozpoznání známých osob,
- vytvořena trvalost objektu, dříve, než u ostatních – poznání skutečnosti, že věci existují, když je nevidíme,
- zvýšená reakce na vnější podněty (hluk, bolest..),
- velká potřeba přísunu nových podnětů,
- neobvyklá paměť- paměť na příběhy, písničky, básničky..
- velká rychlost učení,
- rychlý rozvoj řeči, časný nástup řeči, nejprve krátká slova, dobrá intonace, rychlý nárůst další slovní zásoby, schopnost tvořit věty a užívat gramatická pravidla,
- zájem o knihy – (viz časní čtenáři), a specifické hračky, kalendáře, atlasy, šachy, počítač
- zvědavost – kladení mnoha otázek, dříve než u ostatních dětí a jakoby nikdy nekončí.

Všechny nadané děti nevykazují současně celou škálu výše zmíněných projevů chování. Podle výzkumů musí dítě splnit alespoň tři ze zmíněných projevů chování, abychom mu mohli přisoudit určité intelektové nadání v pozdějším věku.

Je však také řada nadaných dětí (např. děti s vizuálně prostorovým kognitivním stylem), u nichž je možné rozpoznat nadané chování až mnohem později.

(<http://www.gifteddevelopment.com/>)

3.1.1 Časné čtenářství

Řada nadaných dětí projevuje již od velmi útlého věku velký zájem o čísla a písmena. Mnozí ještě nemluví a už ovládají celou abecedu. V zahraniční literatuře se tyto děti označují jako „děti tužky a papíru“, protože písmena nejen brzy čtou, ale také napodobují jejich tvar a posléze píší celá slova. Odborníci se shodují na tom, že právě schopnost číst před čtvrtým rokem je znakem výjimečného intelektového nadání.

Vývoj časného čtenářství

Vývoj čtenářských schopností se u těchto dětí odehrává v určitém velice podobném vývojovém sledu. Tyto děti brzy pochopí, že hláska je vlastně jménem písmena, a tak jak se učí jména barev, zvířátek a věcí, začínají se učit i „jména písmen a číslic.“

Tři hlavní způsoby, jak se děti naučí znát písmena:

1. Některé děti, jak rodiče udávají, začínají tak, že je zaujme něco napsaného a ptají se: „Co to je?“ V jednom případě to byl nápis ROYAL na šicím stroji (chlapec v 21 měsících), podruhé slovo CALEX na ledničce, jindy HARDTMUTH na tužce nebo "Nenahýbejte se z oken" ve vlaku, apod. Rodiče řekli, co je tam napsáno. Dítě se ptalo na jednotlivá písmena. Rodiče je dítěti vyjmenovali a ono si je překvapivě dobře zapamatovalo.
2. Jiná skupina dětí objevila písmena podle abecedních knížek (Ferdův slabikář, Abeceda Aleny Ladové apod.). K velkému písmenu abecedy je tu vždy obrázek věcí začínajících příslušnou hláskou. Rodiče dítěti vysvětlují, oč jde - a dítě si to opět velice rychle zapamatuje.
3. Konečně jiné děti objeví písmena přímo, bez vztahu ke slovu nebo k obrázku, tj. na psacím stroji, na kalkulačce, na tapetách či na malbě. Naučí se je jmenovat a poznávat.”

Poté, co se dítě naučí bezpečně znát všechna písmena, existuje určité období, kdy se jakoby nic neděje a dítě nespojuje písmena v hlásky a slova. Délka tohoto období je velice individuální. K tomu, že dítě začíná skutečně číst, dojde teprve mezi třetím a čtvrtým rokem, k tomu je potřeba, aby se do celého, nejprve pravohemisférového procesu – rozpoznání písmen - důraz na názorovou a plošnou orientaci, zapojila i hemisféra levá – spojování písmen do hlásek a slov.

Časní čtenáři tvoří specifickou skupinu nadané dětské populace. Tím, jak stále více s přibývajícími měsíci a roky čtou, získávají tyto děti více informací o okolním světě a velice rychle se odlišují od ostatních dětí stejného věku. A proto mívají s ohledem na své zájmy a znalosti, velké problémy se začleněním se kolektivu vrstevníků a posléze i do samotného vzdělávání. (Matějček, 1995)

3.1.2 Nadané děti se špatnými známkami ve škole

Řada badatelů se zamýšlí nad tím, jakou roli hraje motivace v nadprůměrném výkonu.

Základní otázka, kterou učitelé a rodiče kladou, je, proč jejich nadané dítě najednou ztrácí vnitřní motivaci a nezajímá se o školu a výsledky a známky. Tento problém se v anglické literatuře nazývá „underachievement“ (tedy syndrom školní neúspěšnosti nebo naučené bezmoci) a jde o rozpor mezi schopnostmi dítěte a podávaným, školním výkonem. Může vznikat najednou nebo být problémem dlouhodobým, může mít projevy mírné až závažné. Před tím, než uvedeme specifické projevy snížené motivace u nadaných dětí, je důležité upozornit, že všichni lidé mají určité společné potřeby. Nadané děti nemají potřeby jiné, jen se liší v jejich míře.

Nejznámější teorií motivace je teorie Maslowa, vytvořil pětiúrovňovou hierarchii potřeb. Každá potřeba na nižší úrovni musí být naplněna před tím, než může dotýčný naplnit potřebu na vyšší úrovni. Každý člověk má potenciálně všechny úrovně potřeb, ale pokud je některá z nižší úrovně nenaplněna, potom má tendenci dominovat motivačnímu systému člověka a to až do té doby, než je dostatečně uspokojena.

Thomas dále člení sociálně-psychologické potřeby, které je třeba zohlednit v souladu se sníženým školním výkonem nadaných:

1. potřeba uznání,
2. potřeba být pochopen,
3. potřeba lásky, přijetí,
4. potřeba zvědavosti,
5. potřeba zažít úspěch,
6. usilování o vlastní hodnotu, respekt,
7. potřeba ovládnout, mít kontrolu nad vnějším prostředím.

Obě teorie motivace dobře vysvětlují potřeby nadaných dětí. Underachievement, se může týkat každého dítěte, nejen nadaného. Má příčiny vnější (škola, rodina, vrstevníci) i vnitřní (osobnost) a často se tyto příčiny kombinují. Nejdůležitější pro předpověď dalšího výkonu dítěte je to, jak samo vnímá své schopnosti, ne jaké schopnosti ve skutečnosti má.

Hlavní příčiny „underachievementu“ u nadaných dětí

Výzkumy ukazují, že nadané děti zvládají na základní škole už před vstupem do příslušného ročníku 35 - 50% učební látky, která se bude probírat. Proto se ve škole často nudí. Tady vzniká nebezpečí, že dojdou k závěru, že učení je vždy jednoduché, úspěch zaručen a studium jde bez práce.

Na střední škole jsou větší nároky, studenti jsou navíc více soutěživí, a tak dochází u nadaných dětí právě v tomto období ke školnímu selhávání. Některé děti se adaptují, jiní se snaží předcházet spíše nepříjemným pocitům ze selhání, začnou se vyhýbat těžším úkolům, tvrdí, že je škola nebaví a začnou vše co se školou souvisí vytěšňovat.

Problém však může být i jinde:

- v přílišné závislosti dítěte nebo rodičů na vynikajícím výkonu,
- v psychické a emoční závislosti dítěte na některém z dospělých,
- v nesamostatnosti dítěte,
- v nevhodném uspořádání třídy,
- v nevhodném stylu výuky,
- v příliš soutěživém školní klimatu, důraz kladen na známky.

Dítě, které je dlouhodobě (tj. více než 1 rok) podvýkonné, neúspěšné, má často velmi nízké sebevědomí, je emocionálně frustrované a bojí se každého dalšího pokusu, kdy by mohlo opět selhat. Bojí se i úspěchu, protože má pocit, že

příště by jeho výkon nemusel být už tak dobrý, a tak by hrozilo další selhání. Je to začarovaný kruh, a proto je nutné zabezpečit:

1. komplexní psychologickou diagnostiku schopností a motivace dítěte,
2. rozbor situace s rodiči,
3. rozhovor s učiteli,
4. vytvoření společného postupu, plánu, domluvy, jak je možné tento problém efektivně řešit (učitel, rodič i dítě).

(<http://www.phil.muni.cz/psych/nadane/page17.html>)

3.2 Charakteristika nadaných dětí

Nadané děti projevují od nejútlejšího věku schopnost poznávání (paměť, myšlení, pozornost atd.), která musí být podněcována a rozvíjena pro rychlý vývoj poznávacích schopností. Pokud není tento vývoj rozvíjen, nadprůměrné schopnosti vytvoří negativní sílu, která brzy začne působit proti jakémukoli vzdělávání.

Nadané dítě:

- má od útlého věku dobrou paměť, zejména paměť logickou - zrakovou i sluchovou,
- už v předškolním věku se spontánně naučí číst nebo počítat v oboru nad deset,
- má široké spektrum zájmů,
- nepotřebuje výrazně motivovat známkami nebo pochvalami, rádo se učí, velké potěšení mu přináší právě rozumová činnost,
- je aktivní,
- je schopno pracovat s abstraktními symboly - schopnost manipulace se slovními a matematickými symboly a to mnohem dříve, než u dětí stejného věku (normálně kolem 12-14 let), schopnost vidět a chápat zákonitosti (porozumění složitému materiálu prostřednictvím analytického zdůvodňování, zobecňování, používání metafor),
- má dlouhodobou koncentraci pozornosti - znalost velkého množství informací z různých oblastí, velká zásoba informací o určitých specifických tématech,
- má velice bohatou slovní zásobu,

- je zvědavé - potřeba porozumět tomu, jak věci fungují, jak pracují, neustálé dotazování, potřeba objasňování, na které je třeba reagovat,
- preferuje samostatnou práci, kde nejde o antisociální způsob chování,
- odmítá konvence, je kritické k autoritám,
- má smysl pro humor.

Bohužel ne všechny nadané děti se chovají tak, jak bylo výše popsáno. To může mít řadu příčin (např. sníženým sebevědomím, nevhodným třídním klimatem, nevhodnými učebními postupy, problémy v rodině atd). Skutečný rozumový potenciál těchto dětí tak může být velmi snadno zastřen nebo zaměněn s poruchou chování a může vést ke vzniku sociálních a emocionálních problémů. (Dočkal, 2005)

3.3 Typy nadaných dětí

Tato typologie neslouží k přiřazení jednotlivců k příslušným typům a kategoriím, jde pouze o ukázkou s jakými možnými typy nadaných dětí se může učitel nejčastěji setkat.

Při hodnocení a diagnostikování všech dětí je nutné vždy vycházet z toho, že každé dítě je individualita.

Základní typy nadaných dětí podle Betts, G., Neihart, M.:

Autonomní - bývá velmi nezávislé, vystačí si samo se sebou. Je schopno riskovat, má velmi pozitivní sebehodnocení a využívá školní vzdělávací systém tak, aby z něj sám měl co nejvíc užitku.

Úspěšné - se velmi dobře učí, má samé jedničky, dovede jednat s dospělými, je poslušné a nemá žádné problémy chování.

Tvořivé - stále vymýšlí něco nového, experimentuje. Je pro něj obtížné přizpůsobit se pevnému školnímu systému (opravuje dospělé, chce měnit školní pravidla, špatně se ovládá, bývá konfliktní).

Maskující své schopnosti proto, aby bylo přijato ostatními spolužáky. Obecně platí, že tyto děti mají velmi nízké sebevědomí, jsou frustrovány.

Ztroskotané - stojí v opozici, proti všem a všemu (dospělým, rodičům i učitelům, kamarádům, sourozencům, proti celé společnosti). Je stále nespokojeno a dává to najevo. Má snížené sebevědomí, a pocit, že mu nikdo nerozumí.

S určitou vývojovou poruchou - bývá velmi nadané s neodpovídajícími školními výsledky. Jeho školní zadání bývá často nedokončeno, není schopno pracovat pod časovým tlakem a bojí se selhání.

(http://www.gt-cybersource.org/Record.aspx?NavID=2_0&rid=11270)

3.4 Rozdíly bystré a nadané dítě

Mnoho učitelů ještě nedovede dobře nadané dítě identifikovat, i přesto, že vychází z vlastní pedagogické zkušenosti a praxe. Často zaměňují projevy chování rozumově nadaného dítěte s dítětem šikovným, bystrým. Jak bystré, tak rozumově nadané dítě má specifické vzdělávací potřeby a potřebuje k optimálnímu rozvoji podněty a vzdělávací materiály, které odpovídají jeho kognitivní úrovni.

Rozdíly bystré a nadané dítě podle Cvetkovice, Laye (1995)

Bystré dítě:

umí odpovídat, zajímá se, má dobré nápady, odpovídá na otázky, je vůdcem skupiny, jednoduše se učí, mezi vrstevníky je oblíben, chápe významy, přesně kopíruje zadaná řešení, dobře se cítí ve škole, přijímá informace, je vytrvalé při sledování, je spokojené s vlastním učením a výsledky

Nadané dítě:

klade další otázky, je zvědavé, má neobvyklé nápady, zajímají jej detaily, je samostatné, často pracuje sám, většinu už zná, víc mu vyhovuje společnost starších dětí, dělá závěry, vytváří nová řešení, dobře se cítí, když se učí (něco nového), využívá informace, sleduje pozorně, je sebekritické

(Jurášková, 2003)

4. NADANÉ DÍTĚ A SOCIÁLNÍ PROSTŘEDÍ

Dítě je přirozeně ovlivňováno svými rodiči a obráceně. To znamená, že lidský vývoj předpokládá vzájemné přizpůsobování. Vývoj je proces dávání a přijímání, proces vyměňování. Tento vzájemný vztah platí všude, kde spolu lidé jednají. Co se týká chování ve škole, pak mnozí vycházejí z toho, že žák se musí přizpůsobit školnímu dění, protože je učící se chovanec.

Každý jedinec se přizpůsobuje životním zvyklostem dané společnosti a kultury. Navzdory tomu má každý právo nacházet vlastní cestu, rovnováhu mezi svými schopnostmi a přáními na jedné straně a společenskými možnostmi a požadavky na druhé straně. Tento proces se stane těžkým úkolem a břemenem, když je rozpor mezi jedincem a jeho prostředím.

4.1 Proč se věnovat nadaným dětem

Předpokládá se, že nadaní vše zvládnou sami bez vedení. Tak tomu ale není. I přes vrozené nadání nedosáhnou vysoké úrovně schopností, pokud jim nebude poskytnuta dlouhotrvající podpora, vzdělávání, výchova... Tyto děti vyžadují kromě běžné návštěvy školy, ještě speciální mimotřídní programy, které poskytují dostatečnou úroveň a vedení.

Tyto programy pro rozvoj nadaných dětí by měly:

1. být zvědavé, objevující znalosti a zájmy v učení
2. být zajištěny výběrovostí aktivit, aby mohl být každý zapojen do učebních činností
3. být obtížné a úroveň aktivit odpovídající schopnostem
4. být vzrušující a atraktivní
5. dát možnost dětem zažít sociální kontakty, získat zodpovědnost a usnadnit harmonický rozvoj osobnosti.

Mělo by se usilovat o existenci co největšího množství prostředků k naplnění těchto potřeb. (Dočkal, 2005)

4.2 Podpůrná opatření ve škole

Školy používají jako normu pro přizpůsobování průměr žáků. Normou pro přizpůsobování se rozumí, množství učební látky, způsob jejího podání a časové rozpětí ve kterém musí být probrána, je průměr. Slabí žáci tomu nemohou dostat. Školní systém jim vychází vstříc tím, že jim zajistí doučování či přechod do dříve tzv. zvláštní školy. Na druhé straně se žákům, kteří se mohou učit rychleji a naučit se více látky, nedostává pomocného a chápajícího přístupu a není pro ně v základní škole místo. Všichni se musí učit podle stejných osnov bez ohledu na potřeby a schopnosti. Kdo by se chtěl učit rychlejším tempem, rozšířit učivo, kdo umí, tomu nezbyvá nic jiného než se přizpůsobit průměru. Často se žáci jedné třídy shodují jen v tom, že mají stejný věk. Věk kalendářní však není identický s vývojovým věkem, který se projevuje v intelektuálních, sociálních a tvůrčích schopnostech. Uvnitř jedné třídy jsou podstatné rozdíly ve vědomostech, což učitele velmi zatěžuje. Jejich práce je obtížnější.

Nadané děti existují, chodí do běžných škol a není žádoucí aby se přizpůsobovali průměru na úkor svých možností. Omezení či potlačení jejich schopností může vést ke ztrátě motivace, ke zlenivění či k negativním psychickým následkům. Školy jsou tu pro děti, pro jejich vývoj odpovídající jejich vlohám a schopnostem.

Jsou tři možnosti pro podněcování nadaných žáků:

1. urychlování – akcelpace
2. obohacování – enrichment
3. péče o nadané děti v rámci běžné třídy

To vše předpokládá flexibilní výuku, hojnost učebních prostředků a motivované učitele.

1. Urychlování (akcelpace) – rychlé vzdělávání ve škole, časný přechod na navazující školy, přeskočení tříd – to vše naráží na odpor, nadané dítě je sice schopno zvládnout výuku ve vyšším ročníku není však emocionálně a sociálně dost zralé. Každý člověk potřebuje pro svůj zdravý psychický vývoj styk s vývojově rovnými. Přeražením do vyššího ročníku se zabývá vyhláška MŠMT viz příloha č.4.

2. Obohacování (enrichment) – rozšiřování či obohacování učební látky, důležitá je návaznost na schopnosti a potřeby daného žáka, zde je dobré uplatňovat skupinové vyučování či projekty, při nichž žáci sami probírají dílčí oblasti dle své vlastní úrovně. Pro obohacování je důležité mít dostatek materiálu a vybavení.

Možnosti rozšíření výuky:

- Volitelné předměty
- Žákovské akademie, letní soustředění, tábory
- Pracovní společenství
- Spolupráce s muzei, divadly...

Chybné rozšíření výuky:

- Třídění starých novin, úklid a péče o rostliny
- Zařizování věcí pro učitele
- Pomáhání spolužákům, pro které je tempo učení rychlé
- Prohlížení a posuzování prací spolužáků
- Opakování téhož úkolu (místo desetkrát to opiš padesátkrát)

3. Péče o nadané děti v rámci běžné třídy – zde jde o skutečnou integraci, ne jen ponechání nadaného dítěte v běžné třídě.

Nutno zabezpečit :

- Seznámení učitelů s možnostmi identifikování a diagnostikování nadaných dětí, s možnými postupy a metodami, které mohou ve své třídě využít.
- Rozšíření výukových materiálů.
- Plánování dalších postupů práce s těmito dětmi.

Výhody tohoto přístupu:

- Třídní učitelé si mohou organizovat individuální program dětí.
- Dítě si nemusí zvykat na nový kolektiv.
- Děti se mohou na individuálním programu podílet.

Nevýhody tohoto přístupu:

- Jiné priority učitele ve třídě, neumožňují věnovat se nadaným dětem.

Učitel musí věnovat čas a energii na přípravu individuálního plánu, což nejsou všichni učitelé ochotní. (Mönks, Ypenburg, 2002; Dočkal, 2005)

4.3 Mimoškolní možnosti podpory

Rodiče nezdarma váhají, mají-li podporovat potřeby svého dítěte učit se, nebo zda je mají raději omezovat.

Až v posledních desetiletích získala vývojová psychologie náhled do zážitkového života dítěte. V prvních letech života jedince se vytváří základ pro jeho intelektuální, sociální a osobnostní vývoj, na kterém se podílí především rodina.

Tato podpora musí být přiměřená zájmům dítěte. Je dobré s dětmi již od útlého věku navštěvovat muzea, koncerty, divadla, zoologickou zahradu, provozovat turistiku, či dokonce navštívit fotbalové utkání nebo atletické závody. Nesmíme však dítě informacemi přetížít.

Správná stimulace a podpora znamená, že se k nim využije prostředků, které jsou k dispozici, aniž se dětem něco vnucuje nebo je k něčemu tlačeno, o co nemá zájem. (Mönks, Ypenburg, 2002)

5. SOUČASNÉ MOŽNOSTI PRO NADANÉ DĚTI

„Není většího bezpráví než jednat s nestejnými jako se stejnými.“

To je přesné vystižení problematiky nadaných dětí. Školské zákonodárství nabízí žákům příznivou perspektivu vzhledem k výukového přístupu, který bere každého žáka jako jednotlivce. Bohužel ve skutečnosti tomu tak není zvláště z časových důvodů.

Možnosti práce s nadanými dětmi lze kategorizovat do školních a mimoškolních činností.

Evropský parlament chce dosáhnout, aby se všem žákům dostávalo diferencované nabídky učební látky. Diferenciace, je výuka podle individuálních potřeb jednotlivce, a která je pro všechny úrovně nadání nejspravedlivější a nejlepší. U nás tuto diferenciaci snad umožní rámcový vzdělávací program, zaležet však bude hlavně na učitelích.

5.1 Individuální vzdělávací program

Individuální vzdělávací program může pomoci dítěti se lépe vyrovnat se světem, jeho nástrahami a budou se mu snažit pomoci i přes „handicap“, který ho ve společnosti tolik omezuje.

Dítě je učenlivé, brzy pochopí svůj problém a samo se mu bude snažit porozumět.

Individuální vzdělávací program (viz příloha č.1) je závazný pracovní materiál sloužící všem, kteří se podílejí na výchově a vzdělávání integrovaného žáka.

Vzniká na základě spolupráce mezi učitelem, vedením školy, žákem a jeho rodiči (zákonnými zástupci), pracovníkem z pedagogicko- psychologické poradny nebo ze speciálně pedagogického centra. (Zelinková, 2001)

Zabývá se jím:

Vyhláška 73/ 2005 Sb. ze dne 9. února 2005 - o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných (viz příloha č.2).

Nový školský zákon 561/2004 Sbírky, § 18 (výňatek) - ředitel školy může s písemným doporučením školského poradenského zařízení povolit nezletilému žákovi se speciálními vzdělávacími potřebami, s mimořádným nadáním na žádost jeho zákonného zástupce a zletilému žákovi nebo studentovi se speciálními vzdělávacími potřebami, s mimořádným nadáním na jeho žádost vzdělávání podle individuálního vzdělávacího plánu.

Definice individuálního vzdělávacího programu

- Stanoví postup a cíle vzdělávání dítěte s mimořádným nadáním.
- Stanoví strategii při začleňování žáka do kolektivu
- Je závazným pracovním materiálem sloužící všem, kdo se podílejí na výchově a vzdělávání integrovaného žáka.

Žákovi, který má nějaký problém v chování, učení a jiných oblastech, na základě vypracovaného individuálního vzdělávacího programu bude poskytnuta speciální péče, metody, různé pedagogické přístupy, jež budou žáka motivovat a pomohou mu odstranit jeho problémy. Tento program je velice úspěšný, pomohl již v řadě případů. Získává lepší pohled na žáka s jakýmkoliv problémem.

5.2 Pomocný pedagog resp. speciální pedagog, asistent pedagoga

Zákon č. 563, ze dne 24. září 2004, o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů (viz příloha č.3).

U nás jsou zkušenosti s pomocnou učitelskou silou zatím malé, nicméně obě strany, žáci i učitelé, byly vždy plně spokojeni. Pomocná učitelská síla může pomoci i při rychlejšímu probírání naplánované látky. V amerických školách jsou již v současnosti tzv. resource teachers – pomocná učitelská síla, v holandských školách jsou remedial teachers - pomocná učitelská síla, speciální pedagog. V Holandsku je tato pomocná učitelská síla učená pro slabé a problematické žáky, naopak v Americe pomáhá rychle se učícím dětem. (Mönks, Ypenburg, 2002)

5.3 Projekty

Projekt – uspořádaná učební látka na základě určitého praktické řešení úkolu, který se blíží skutečnému životu.

Projekty, jsou velmi vhodné pro podporu nadaných dětí dychtících po vzdělání. Poskytuje jim příležitost plně se realizovat, bez toho aby kvůli tomu měli ve třídě zvláštní postavení. (Mönks, Ypenburg, 2002)

5.4 Pracovní společenství

Využívá se jich zejména v Německu. Nabízejí práci ve skupinách dětí na stejné vývojové úrovni, mohou být různého věku, aniž se vzdají své původní třídy. Kritéria pro výběr žáků jsou nadšení, zvědavost, bohatství nápadů, nadání pro daný obor, vytrvalost, schopnost vydržet zvýšenou zátěž, schopnost týmové práce.

Pracovní společenství lze snadno zorganizovat pokud je stanoven rámcový vzdělávací program. Prohlubují se v něm sociální interakce mezi stejně nadanými dětmi a rozvoj emocí. (Mönks, Ypenburg, 2002)

5.5 Renzulliho metoda otáčecích dveří

Žák vypouští z denního rozvrhu některé vyučovací hodiny, protože látku probral rychleji. Školy jenského plánu využívají úrovněvé vyučování ve skupinách dětí různého věku. Tato metoda je vhodná pro všechny žáky. Nesmějí však zlenivět, ztratit zájem o vyučování, musí být dostatečně podněcovány. Metodu otáčecích dveří lze použít u žáků obratnějších ve čtení či počítání, takový žák odchází na hodiny matematiky či čtení do vyšší třídy. Při práci na dlouhodobějším projektu, může žák v době vyučování, za předpokladu, že probranou látku ovládá, čerpat informace v knihovně, muzeu...

(Mönks, Ypenburg, 2002)

5.6 Speciální třídy

Jsou určeny pro nadané žáky. Nabízí se v nich tzv. enrichment – program, kde vyučování probíhá rychleji.

Do takové třídy probíhá výběrové řízení na základě psychologických testů. Prohloubení a obohacení výuky působí pozitivně na rozvoj tvořivosti, kritického myšlení, intelektuální iniciativy, sociálního citění, manažerských schopností.

Cíle enrichment - programu jsou:

- vývoj a využití samostatného myšlení
- prohloubení a rozšíření učení samostatnou prací
- poskytnutí dokumentačního a informačního materiálu, který je náročný, moderní a rozmanitý

Tento program má velký úspěch, beze v potaz rozdílů mezi schopnostmi v učení a umožňuje nadaným dětem, co nejlepší rozvoj. (Mönks, Ypenburg, 2002)

5.7 Rychlíkové třídy

Třídy sestavené z nadaných žáků, které probírají učební látku zrychleným tempem.

Mnoho pedagogů a vědců vidí v těchto třídách jedinou možnost, jak podporovat nadané děti způsobem odpovídajícím jejich schopnostem. Bohužel tyto třídy mají i své nevýhody, mohou mít dopad na sociální problémy či osobnostní vývoj takových žáků. (Mönks, Ypenburg, 2002)

5.8 Reformní školy

Reformní pedagogické hnutí na začátku 20. století zavedlo a realizovalo reformy, které měly sloužit harmonickému vývoji dítěte.

5.8.1 Montessori

Třída je rozdělena na tzv. centra - stolky s přístupnými policemi s různými pomůckami podle zaměření - psaní, čtení, matematika, kosmická výchova (tj. přírodní vědy a vztah ke světu kolem nás). Mezi centry je dostatečný prostor pro děti, které by chtěly pracovat nebo odpočívat na koberci. Děti se učí ve věkově smíšených skupinách.

Den začíná kratší společnou činností - povídání v kroužku o tom, co je nového. Poté si každé dítě samo volí co půjde dělat dál - vybere si pomůcku nebo

pracovní list a může si sednout ke stolu či na koberec. Úkolem učitele je připravit podnětné prostředí a pomůcky potom už děti nevyrušuje z jejich soustředění, ale pozoruje a pomáhá pouze tam, kde je to třeba. Pomůcky jsou vytvořeny tak, aby dítě samo mohlo kontrolovat řešení. Např. na obrázku má dítě označit správné místo pro písmeno "b" - po otočení samo vidí, zda odpovědělo správně. Každé dítě tak může postupovat vlastním tempem. Přirozeně si volí úkoly, které nejlépe odpovídají jeho stupni vývoje a díky tomu poměrně snadno a rychle novou dovednost zvládne.

Více informací najdete např. v:

MONTESSORI, M., (2003). *Absorbující mysl*. Praha: SPS.

MONTESSORI, M., (2001). *Objevování dítěte*. Praha: SPS.

MONTESSORI, M., (1998). *Tajuplné dětství*. Praha: SPS

RÝDL, K., (1999). *Principy a pojmy pedagogiky Marie Montessori*. Praha: Public History, ISBN:80-902193-7-3.

5.8.2 Začít spolu

Den začíná povídáním v kruhu, ve kterém si děti vzájemně sdělí své nové zážitky a seznámí se s plány na nový den. Následuje obvykle matematika či čeština. Ve výuce by děti měly být co nejaktivněji zapojeny - hry, diskuse, zajímavé úkoly, práce v různě velkých skupinách...

Učivo se ve všech centrech vztahuje po určitou dobu k jednomu tématu a je vybíráno tak, aby se naplňovaly požadavky osnov. Každé dítě si vybírá do kterého centra, který den půjde, ale během týdne musí vystřídat všechna centra. V každém centru děti plní zadané úkoly - některé samostatně, jiné skupinově, svým tempem i vlastním způsobem. Učitelé rozvíjí dětskou tvořivost tím, že nabízejí úkoly s mnoha řešeními. Pokud jsou některé děti dříve hotovy, mohou plnit náročnější dobrovolné úkoly navíc, pomáhat ostatním nebo si najít libovolnou jinou činnost. Učitel má tak čas na děti, které vyžadují větší pozornost. Pro práci v centrech bývá ve třídě ještě asistent pedagoga - to však záleží na možnostech školy.

Bližší informace:

KREJČOVÁ, V., KARGEROVÁ, J., (2005). *Začít spolu - pro ZŠ*. Praha: Portál s.r.o. ISBN: 80-7178-695-0.

5.8.3 Integrovaná tematická výuka

Výuka probíhá ve věkově smíšených skupinách od 1. až po 5. ročník ZŠ. Jak je patrné z názvu, je na takové škole učivo všech předmětů integrováno k nějakému tematickému celku. Jedno celoroční téma se člení na měsíční podtémata, a ta na týdenní tematické celky. Každý takový celek obsahuje základní učivo, které musí zvládnout všechny děti - toto učivo se děti hned učí využívat na tzv. aplikačních úkolech. Množství nových dovedností se děti učí v okamžiku, kdy je k něčemu potřebují, a tudíž vidí bezprostředně jejich smysl. Na motivaci má vliv i to, že se děti mohou podílet na podobě výuky (navrhovat podtémata, vymýšlet úkoly pro ostatní, pomáhat mladším apod.). Učení zde probíhá velmi přirozeným způsobem s možností volného pohybu a prostorem pro individualitu.

Více informací:

KAŠOVÁ, J., (1995). *Škola trochu jinak*. Projektové vyučování v teorii i praxi. Kroměříž: Iuventa.

5.8.4 Waldorfská škola

Výuka probíhá v tzv. epochách - dvou hodinových blocích, které se po dobu tří týdnů věnují tématu jednoho předmětu, aby se do něj mohly děti lépe ponořit. To znamená, že po třech týdnech češtiny následují postupně např. epocha věnovaná matematice, prvouce, vlastivědě... Blok má 3 části: rytmickou, hlavní a vypravovací. Děti sedí v lavicích čelem k tabuli. Pohromadě by měly sedět děti stejného temperamentu (cholerické, sangvinické, flegmatické, melancholické), aby mohl učitel přistupovat k jednotlivým skupinám individuálně.

Bližší informace:

KRANICH, E., M., (1990). *Svobodné waldorfské školy*. Praha: ÚÚPVPP.

VALENTA, M., (1993). *Waldorfská pedagogika a jiné alternativy*. Olomouc: Univerzita Palackého.

5.8.5 Zdravá škola

Podle zprávy českého výboru UNICEF z roku 1997 má každé čtvrté dítě strach ze školy, proto se Zdravá škola snaží o celkově zdravou atmosféru ve škole, která spočívá na třech základních pilířích:

- pohoda prostředí - věcného, sociálního, organizačního

- zdravé učení - diferencovaný a individuální přístup k žákům - zadávání práce podle schopností žáka, vytváření prostoru pro vzdělávání talentovaných žáků, včasná diagnostika žáka, možnost výběru, přiměřenost, spoluúčast...
- otevřené partnerství - škola je model demokratického společenství

Více informací:

SVOBODOVÁ, J., (1998), *Zdravá škola včera a dnes*. Brno: Paido. ISBN 80-85931-53-2.

HAVLÍNOVÁ, KOPŘIVA, a kol., (1998) *Program podpory zdraví ve škole*. Praha: Portál, ISBN: 80-7178-263-7.

5.8.6 Daltonská škola

V původním daltonském plánu žáci sepisovali s učitelem měsíční smlouvy o zvládnutí učiva. Samostatně nebo ve skupinách pracovali v pracovních vybavených potřebnými pomůckami.

V českých školách se vyučuje pouze v daltonských blocích např. třikrát týdně jednu vyučovací hodinu. Blok je obvykle věnován procvičování a opakování látky. Děti si vybírají, kterému předmětu se budou v konkrétním bloku věnovat a poté plní úkoly (povinné, nepovinné a tzv. extra úkoly navíc) z příslušného pracovního listu. Využívají přitom literaturu, pokud si neví rady, mohou žádat o pomoc spolužáka. Řešení úkolů bývají vyvěšena ve třídě pro snadnou sebekontrolu a splnění úkolů děti zaznamenávají na tabule, díky nimž vidí i učitel kolik a jaké práce komu zbývá.

Informace naleznete v:

RÝDL, K., (1998). *Jak dosáhnout spoluzodpovědnosti žáka. (Daltonský plán jako výzva)*. Praha: Strom. ISBN: 80-86106-03-9

5. 9 Individualizace nabídky učební látky

Výuka probíhá na normální základní škole, je sestavena podle schopností každého jednotlivého žáka. Pro žáky musí být k dispozici podpůrné možnosti, bohatý, variabilní a podnětný materiál. Obohacování výuky a urychlené probírání učební látky musí být pravidlem ne výjimkou. Zde je důležité kooperativní učení, kdy silnější žák pomáhá slabšímu a pokud je oběma stranami správně pochopeno, je velmi užitečné. (Mönks, Ypenburg, 2002)

5.10 Mimoškolní programy

Školy mohou nabídnout mimoškolní opatření podporující nadání, tím že dávají i mimo dobu vyučování k dispozici své prostory, prostředky (učebny počítačové, hudební, výtvarné, mineralogie, pro ochranu životního prostředí ...)

Rodiče se také mohou podílet na mimoškolních programech jako jsou školní akademie, sobotní kluby, prázdninové tábory...(Mönks, Ypenburg, 2002)

5.11 Školy pro nadané děti u nás (aktuálně ke dni 28. října 2006)

Praha

Osmileté gymnázium Buďánka (Praha) - <http://www.budanka.cz/>

Svobodná základní škola, Londýnská 34, Praha 2 - <http://www.londynska.cz/>

Škola dětem Břevnov, Praha 6 - <http://www.skoladetem.cz/>

Základní škola na náměstí Curieových v Praze <http://www.zscurie.cz/>

Základní škola Chlupova 1800, Praha 5 – <http://www.fzs-chlupova.cz/>

ZŠ Květ. Vítězství, Praha 4, Chodov - <http://www.zskv.cz/>

ZŠ Jitřní Praha 4, Chodov - <http://www.zsjitrni.cz/>

Základní škola Trávníčkova - <http://www.zstravnickova.cz/>

Jihočeský kraj

Základní škola J.K.Tyla v Písku - <http://www.zstylova.cz/>

Základní škole Máj II v Českých Budějovicích - <http://www.zsmaj2.cz/>

Karlovarský kraj

ZŠ a gymnázium, Mánesova Sokolov - <http://www.manesova.cz/>

Ústecký kraj

ZŠ Zahradní Chomutov

ZŠ Maršovská Teplice - <http://www.zsmarsovska.cz/>

Liberecký kraj

ZŠ Vrchlického, Liberec - <http://www.vrchlickeho.cz/>

Olomoucký kraj

ZŠ Hálkova Olomouc, <http://www.volny.cz/zshalkova/>

Zlínský kraj

ZŠ Mariánské nám. Uherský Brod - <http://www.zsbrod1.uhedu.cz/>

ZŠ Malenovice Tř. Svobody Zlín - <http://www.zsmalenovice.cz/>

ZŠ U Sýpek Kroměříž - <http://www.zssypky.cz/>

Středočeský kraj

Základní škola Kladno, Moskevská 2929 - <http://www.5zskladno.cz/>

5.12 Mimoškolní aktivity pro nadané u nás

Zájmové školní kroužky jsou skvělou možností pro realizaci nadaných, a to nejen v uměleckých a sportovních oborech. Nadšený učitel nabízející svůj volný čas dětem je výbornou motivací.

KLUB MLADÝCH DEBRUJÁŘŮ

Jedním příkladem kroužků jsou Kluby mladých debrujarů nabízející aktivity pro děti se zájmem o fyziku a chemii. Provádějí zábavné pokusy s jednoduchými pomůckami, řeší hlavolamy, vyrábějí z běžně dostupného materiálu funkční modely vědeckých přístrojů. A pokud nejsou kluby pro zvědavé děti poblíž, můžete je vyhledat i na webových stránkách <http://www.debrujar.cz> kde najdete mnoho zábavných, jednoduchých pokusů, které můžete s dětmi dělat doma.

DĚTSKÁ MENSA

Dětská Mensa je součástí Mensy ČR, její členové (10 – 14 let včetně) mají (kromě práva volit a být volen) všechny práva a povinnosti ostatních členů Mensy ČR. Aktivity DM jsou zaměřeny především na věkovou skupinu osob 7 – 19 let.

Dětská Menza slouží jako platforma pro setkávání se duševně nadaných dětí (stejně jako „dospělá“ mensa), je obohacená o mnohem větší možnosti rozvoje osobnosti dítěte a to formou přednášek, seminářů, diskusí, letních táborů, volnočasových aktivit, kurzů a to především vedených přes internet, neboť mnohem větší problém uplatnit se a najít inspirativní společnost vidíme u mimopražských dětí.

Najdete ji na <http://www.mensa.cz/mensa.cz/site/detskamensa/index.html>.

ECHA • (European Council for High Ability)

Společnost pro talent a nadání je pobočkou mezinárodní společnosti ECHA. V ČR se systém péče o nadané teprve připravuje. Organizuje odborné semináře pro učitele a psychology, Klub rodičů nadaných dětí, přednášky pro učitele, pro rodiče a spolupracuje na přípravě systému péče o nadané a na jeho realizaci.

Projevy a potřeby nadaných dětí a zkušenosti s jejich výchovou jsou v mnoha ohledech v různých zemích podobné. Velmi záleží na informovanosti vychovatelů, zda se totéž dítě bude radostně a úspěšně rozvíjet, nebo zda bude svému okolí působit problémy. Existují i mimořádně nadané děti navenek přizpůsobené a stres, který zažívají v případě výchovy, neodpovídající jejich vývojovým potřebám, se projeví zhoršením zdravotního stavu. Problémy s přizpůsobením se mateřské škole jsou u těchto dětí poměrně časté. Jsou známy z odborné literatury stejně jako ze zkušeností rodičů, kteří kontaktovali Společnost pro talent a nadání. Na tom, jak bude dítě uvedeno do světa vzdělávání, záleží jeho budoucí zájem o studium i pozdější úspěšnost. Tuto společnost hledejte na <http://stan-echa.euweb.cz/>

TALENT CENTRUM

Nejrozsáhlejší část činnosti tohoto oddělení spočívá v organizaci ústředních a v logistickém zabezpečení všech kol soutěží vyhlašovaných Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy. Kromě organizace soutěží se v poslední době rozšiřuje i jeho spolupráce s organizacemi zabývajícími se prací s mimořádně nadanými.

Od podzimu roku 2003 běží aktuální projekt péče o talentované pod názvem TALENT, který představuje poměrně komplexní způsob péče o talentované, spojující oblast volnočasových aktivit s vyučovacím procesem. Jeho konečnou fází by mělo být vybudování systému distančního vzdělávání určeného pro mimořádně nadané děti z celé ČR především v oblasti přírodovědných předmětů.

Jedná se o:

- online kurzy, práce na vlastních projektech, exkurze s online přípravou a zpracováním výsledků, společná soustředění, přednášky a projekty, mezinárodní aktivity, strukturované tématické hry pro zájemce o přírodní vědy, jednotlivce a týmy
- aktivity pod vedením instruktorů a odborníků z MFF UK, PřF UK, NIDM-MŠMT, ve spolupráci s psychology a učiteli ze škol, s podporou rodičů

Talent roku

Zajímavé akce s názvem "Talent roku" pravidelně pořádají Dům dětí a mládeže Libertin v České Lípě a Dům dětí a mládeže Žďár nad Sázavou.

Odkazy: www.libertin.cz a www.ddmzdar.cz

KLUB DESKOVÝCH HER

Další významnou aktivitou s celostátní působností je organizování sítě Klubů deskových her, jichž v této chvíli pracuje více než 100 po celé ČR. V klubech se hrají především hry nové generace, jejichž podstatným prvkem je rozvoj intelektových schopností hrajících (strategického uvažování, síťového myšlení...). Odkaz např. <http://www.zlatesipy.cz/vrtule>.

Problematika vzdělávání a péče o nadané děti by měla být jednou z priorit každého vzdělávacího systému. Dnes můžeme konstatovat, že veškeré tendence vedou ke snaze nabízet co nejširší nabídku profesionálních a odborných služeb.

6. PRAKTICKÁ ČÁST

Praktickou část jsem rozdělila:

- výzkumnou část – anketu
- vytvoření metodického materiálu – informativní příručku

6.1 Výzkumná část - anketa

Cílem mé výzkumné části je zjistit, co je obsahem pojmu nadaný žák pro děti a učitele, co považují za projevy tohoto žáka, zda je oblíben v kolektivu a ve kterých předmětech vyniká. Tyto problémy jsou zkoumány metodou ankety.

Výzkumné problémy:

- **Je rozdílné chápání nadaného žáka mezi učiteli a žáky? A v čem tyto rozdíly spočívají?**
- **Jaké jsou rozdíly v chápání nadaného dítěte u učitelů a žáků od chápání odborníků?**
- **Jaké existují nedostatky v porozumění nadaným dětem u učitelů a žáků?**
- **Jaké jsou hlavní úkoly v rozšiřování informací o nadaných dětech mezi učiteli a žáky?**

6.1.1. Metoda ankety

Ve výzkumné práci jsem využila metodu nestandardizované varianty dotazníku – anketu s uzavřenými i otevřenými otázkami. Anketa je technika sociologického průzkumu zaměřeného na shromažďování údajů o určité skupině osob nebo nějakém společenském jevu, a to podle přesně stanoveného postupu. Při podání ankety se předpokládá přímý styk výzkumného pracovníka s objektem zkoumání. Její obsah nejčastěji tvoří dotazy, odpovědi a svědectví jednotlivců. (Echaudemaison, 1995)

ANKETA

Využila jsem dva typy anket (viz příloha 5 a 6)

- anketa pro učitele na 1. stupni ZŠ
- anketa pro žáky 3., 4. a 5. tříd ZŠ

Do ankety jsem zařadila 11 otázek zvlášť pro učitele a žáky. Otázky jsem formulovala jednoznačně. Tazatelé odpovídali na mé otázky buď zakroužkováním nebo výpisem krátké správné odpovědi. Tento styl odpovědí mi pomohl při následném vyhodnocení.

Šetření prostřednictvím ankety probíhalo v měsíci říjnu 2006 na pěti základních školách v Jablonci nad Nisou. Ankety se zúčastnilo 499 žáků a 55 pedagogů. Dotazovaní žáci byli z třetích, čtvrtých a pátých ročníků, tyto žáci jsou optimální pro získávání takových údajů, jsou ve středním školním věku tzn. jsou již natolik vyspělé, že dokáží odpovídat samostatně, umí číst, psát a jsou schopny vyjadřovat se osobitým způsobem. (Vágnerová, 1999)

Anketa pro učitele byla podána vyučujícím na prvním stupni, kteří učí všechny předměty.

6.1.2. Zkoumané prostředí

TŘÍDY:

- **3. třída**

Třetí třídu navštěvují děti ve věku 8 až 9 let. V tomto věku dozrávají, jak psychicky tak i fyziologicky. Nyní mají svůj vlastní názor, ne všichni si ho dokáží prosadit a samostatně vyjádřit.

- **4. třída**

Ve čtvrté třídě jsou děti ve věku 9 až 10 let. V tomto věku stále dozrávají. V sociálních vztazích se uvolňují rodinné vztahy a upevňuje se přátelství. V tomto věku jsou schopné vyjádřit svůj názor.

- **5. třída**

V páté třídě jsou již dostatečně vyzrálé mají vlastní názor, který si dokáží obhájit. Jsou ve věku 10 až 11 let. Fyziologicky i psychicky nestále dozrávají. (Vágnerová, 1999)

ZÁKLADNÍ ŠKOLY:

- **ZŠ Pivovarská, Jablonec nad Nisou**

Škola se nachází v okrajové čtvrti města. Je umístěna ve dvou budovách. Na školním dvoře je vybudováno hřiště s umělým povrchem. Základní škola je plně organizovaná. Školu navštěvuje 265 žáků. Specializaci škola nemá, ale nabízí pestrý program mimoškolních aktivit a umožňuje tak dětem seberealizaci. Při škole pracuje 18 zájmových kroužků. Ve škole učí 16 pedagogů pod vedením ředitele Mgr. Lubomíra Mlejníka.

- **ZŠ Liberecká, Jablonec nad Nisou**

Tato škola leží v centru města Jablonce nad Nisou. Škola poskytuje všeobecné vzdělávání, které je nezbytné pro jejich další rozvoj. Je výjimečná tím, že jako jediná má na Jablonecku třídy s rozšířenou výukou jazyků. Pro děti je zde mnoho nabídek různých kurzů a zájmových kroužků. Školu navštěvuje 648 žáků. Učí tu 39 učitelů pod vedením ředitelky školy Věry Stehlíkové.

○ **ZŠ Na Šumavě, Jablonec nad Nisou**

Škola leží v okrajové části města, poblíž nádherné přehrady a nedaleko zalesněných kopců, na kterých jsou v zimě překrásné běžecké tratě. Jde o školu bez specifického zaměření ve výuce. Nabízí mnoho zájmových kroužků a účastní se mnoha soutěží. Školu navštěvuje 480 žáků. Ve škole učí 27 pedagogů a 5 vychovatelek pod vedením ředitele Mgr. Vladimíra Chrpy.

○ **ZŠ Arbesova, Jablonec nad Nisou, Mšeno**

Tato škola se nachází v těsné blízkosti Jablonecké přehrady, kolem které s pomocí společnosti Suchopýr vytvořili naučnou stezku. Žádnou specializaci škola nemá. Nabízí žákům mnoho mimoškolních aktivit. Školu navštěvuje 448 žáků, učí zde 31 pedagogů v čele s ředitelem Mgr. Saalem.

○ **ZŠ 5. května, Jablonec nad Nisou**

Škola je umístěna ve dvou budovách, které jsou odděleny školním parkem se zelení. Školu navštěvuje 318 dětí v 17 třídách. Výhodou je menší počet dětí ve třídách. Škola nabízí mimotřídní zájmové činnosti dětí.

Jsou tu specializované třídy zaměřené na vývojové poruchy učení a chování a od 1. září 2006 jedna třída s vyučovací metodou "MONTESSORI". Ve škole učí 23 pedagogů pod vedením ředitele Mgr. Aleše Kačera.

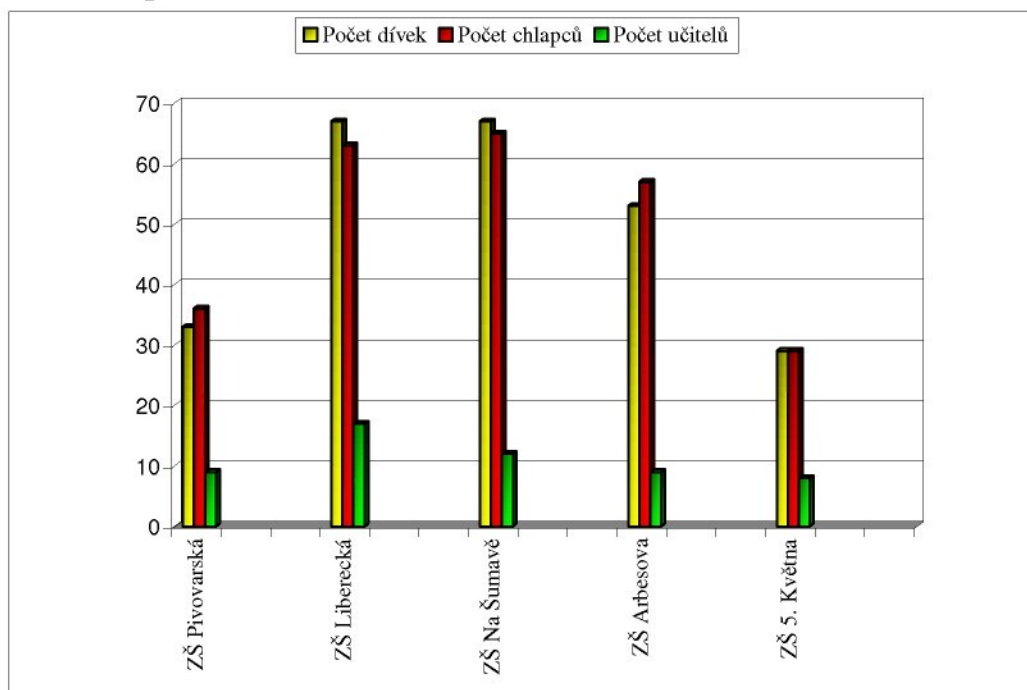
Tabulka č. 1

Složení respondentů

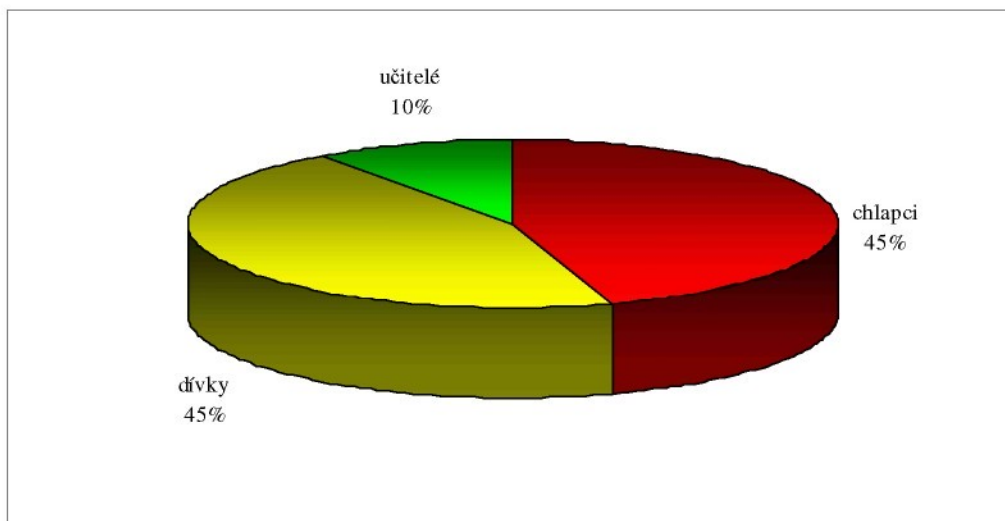
Název základní školy	Třída	Počet dětí	Chlapců	Dívek	Dotazování učitelé
ZŠ Pivovarská, Jablonec n.N.	3.	22	13	9	9
	4.	24	11	13	
	5.	23	12	11	
ZŠ Liberecká, Jablonec n.N.	3.	43	20	23	17
	4.	43	18	25	
	5.	44	25	19	
ZŠ Na Šumavě, Jablonec n.N.	3.	43	25	18	12
	4.	44	19	25	
	5.	45	21	24	
ZŠ Arbesova, Jablonec n.N., Mšeno	3.	26	14	12	9
	4.	42	19	23	
	5.	42	24	18	
ZŠ 5. května, Jablonec n.N.	3.	21	12	9	8
	4.	18	8	10	
	5.	19	9	10	
CELKEM	23	499	250	249	55
Celkem v %			45	45	10

Sloupcový graf č. 1

Složení respondentů

Výsečový graf č. 2

- Počet všech dotazovaných dětí: **499**
- Počet všech dotazovaných dívek: **249 = 45%**
- Počet všech dotazovaných chlapců: **250 = 45%**
- Počet všech dotazovaných učitelů: **55 = 10%**
- Počet všech hodnocených tříd: **23**

6.1.3. Vyhodnocení anket pro žáky 3.,4. a 5. tříd ZŠ

Anketa je vyhodnocována podle jednotlivých otázek. Ke každé otázce je zpracována tabulka a graf. Tabulka i graf se snaží objasnit výsledky anket.

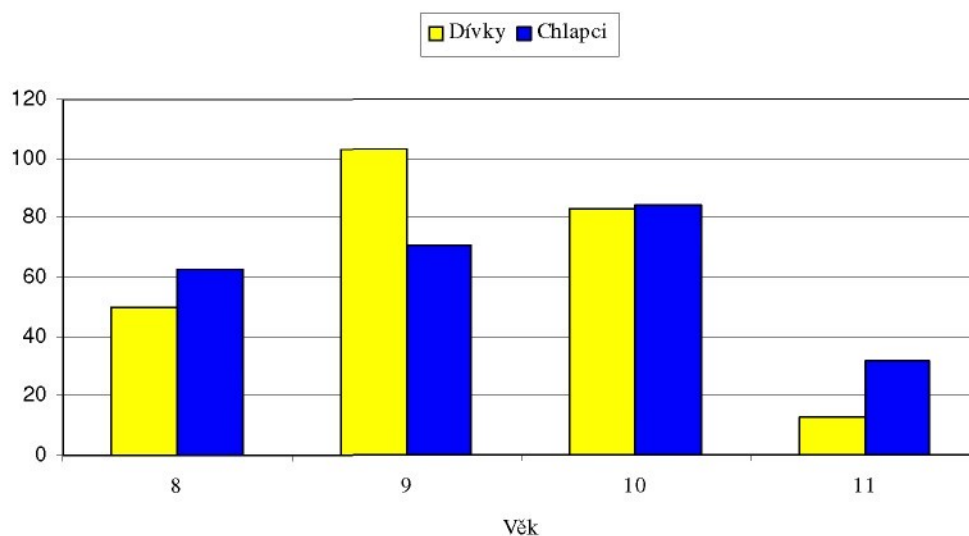
Tabulka č. 2

OTÁZKA Č. 1 - VĚK

Věk	Dívky	Chlapci	Celkem	Celkem
8	50	63	113	23%
9	103	71	174	35%
10	83	84	167	33%
11	13	32	45	9%

Sloupcový graf č. 3

Věk dotazovaných žáků

- Dotazovaných žáků ve věku 8 let: **113**
- Nevíce dotazovaných žáků tj. **174** bylo ve věku 9. let
- Dotazovaných žáků ve věku 10 let: **167**
- Dotazovaných žáků ve věku 11 let: **45**

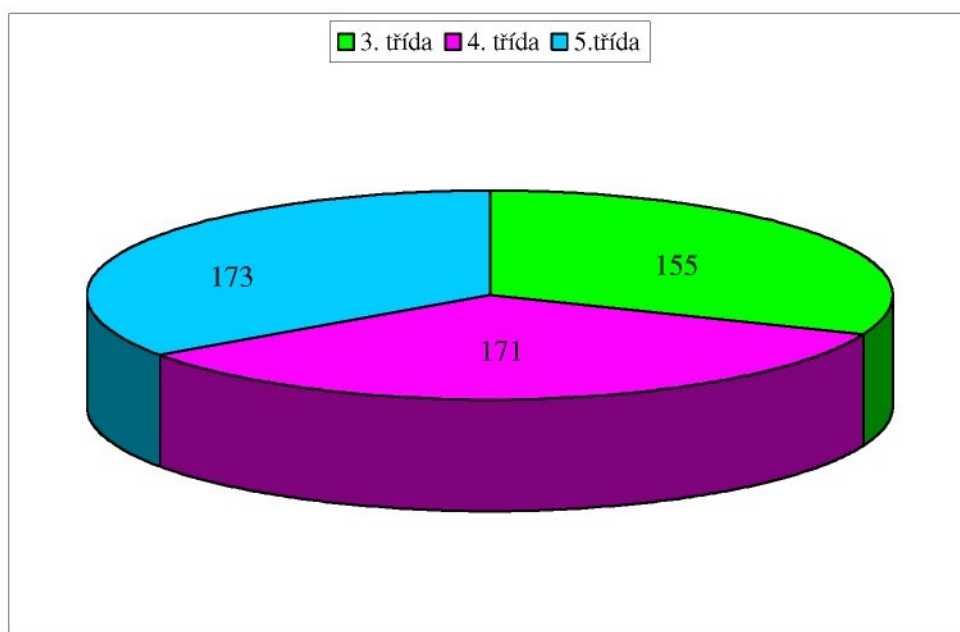
Tabulka č. 3

OTÁZKA Č. 2 - TŘÍDA

Třída	Počet dětí
3. třída	155
4. třída	171
5. třída	173

Výsečový graf č. 4

Počet dětí navštěvujících jednotlivé třídy

- Dotazovaných žáků ze 3. tříd: 155
- Dotazovaných žáků ze 4. tříd: 171
- Dotazovaných žáků z 5. tříd: 173

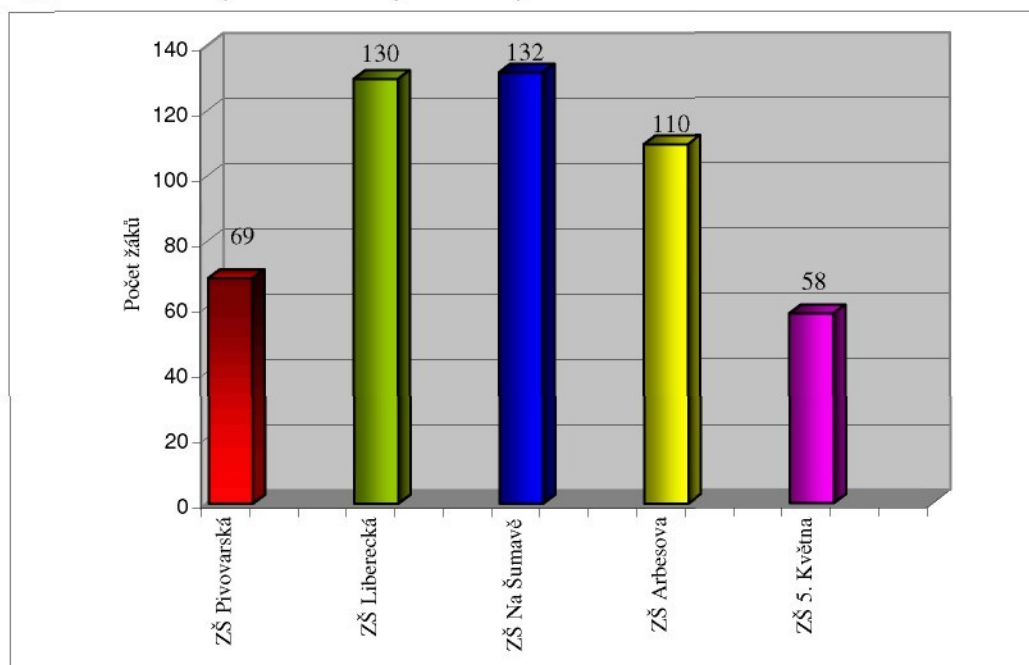
Tabulka č. 4

OTÁZKA Č. 3 - POČET ŽÁKŮ

Základní škola	Počet žáků
ZŠ Pivovarská	69
ZŠ Liberecká	130
ZŠ Na Šumavě	132
ZŠ Arbesova	110
ZŠ 5. Května	58

Sloupcový graf č. 5

Počet dotazovaných žáků na jednotlivých školách

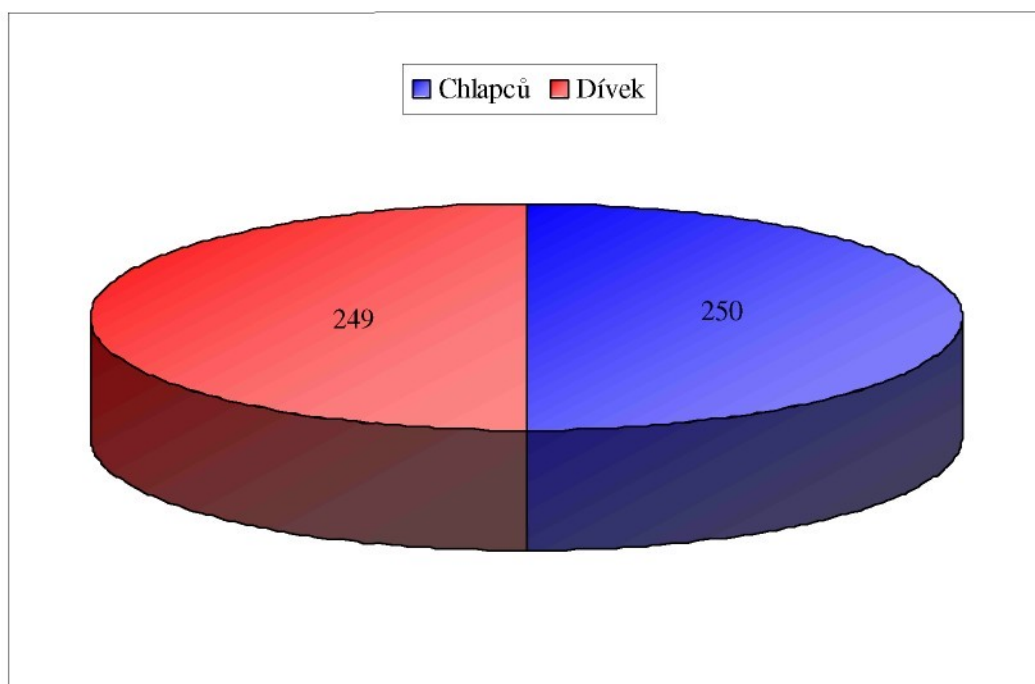
Tabulka č. 5

OTÁZKA Č. 4 - POČET CHLAPCŮ, DÍVEK

Chlapců	Dívek
250	249

Výsečový graf č. 6

Počet všech dotazovaných chlapců, dívek

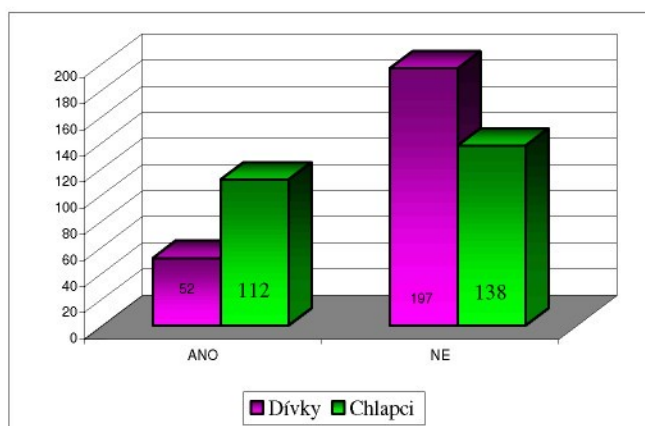
Vybrala jsem vzorek skoro stejného počtu, protože názory dívek a chlapců se liší, jak uvidíme v následujících odpovědích.

OTÁZKA Č. 5 - MÁTE VE TŘÍDĚ NĚKOHO, KDO JE NADANÝ?

Tabulka č. 6

Sloupkový graf č. 7

	ANO	NE
Dívky	52	197
Chlapci	112	138

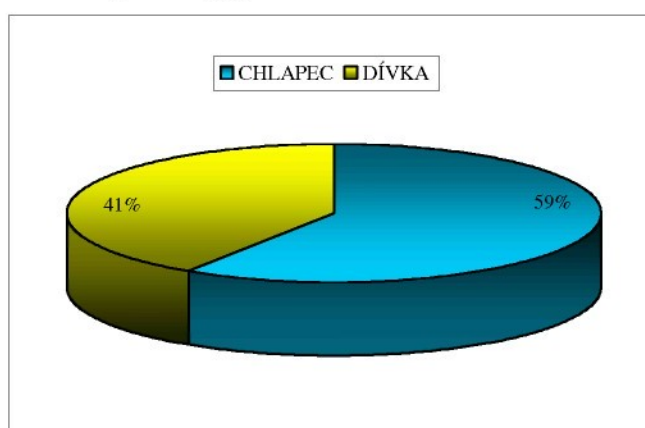
Žáci chodící do stejné třídy, považují za nadaného, každý podle svého uvážení, úplně jiného žáka. Což bych vysvětlila neinformovaností ohledně nadaných žáků, či nepochopením pojmu „nadání“.

OTÁZKA Č. 6 - JDE O CHLAPCE, NEBO O DÍVKU?

Tabulka č. 7

Výsečový graf č. 8

CHLAPEC	97
DÍVKA	67

Z tohoto grafu vyplývá, že v dotazovaných třídách je podle žáků více nadaných chlapců.

OTÁZKA Č. 7 - JAK SE PROJEVUJE?

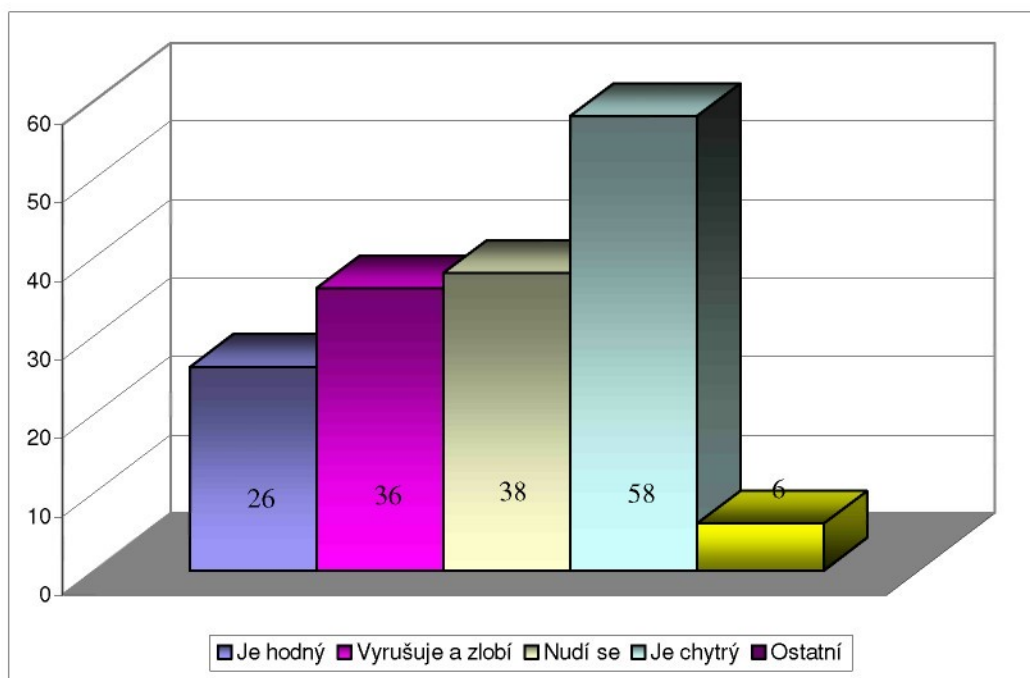
U této otázky jsem vybrala 5 nejčastějších odpovědí, podobné odpovědi spojila a dala jim jeden souhrnný název.

Tabulka č. 8

Je hodný	Vyrušuje a zlobí	Nudí se	Je chytrý	Ostatní
26	36	38	58	6

Sloupcový graf č. 9

Jak se nadaný žák projevuje?

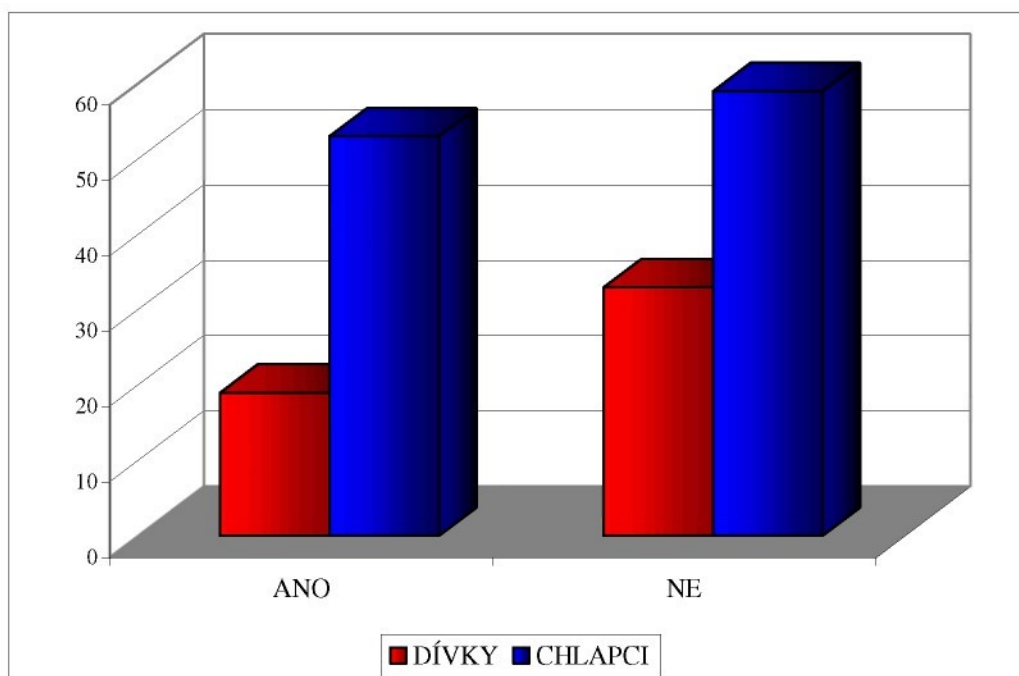
OTÁZKA Č. 8 - JE TENTO ŽÁK MEZI VÁMI OBLÍBEN?

Tabulka č. 9

	ANO	NE
DÍVKY	19	33
CHLAPCI	53	59

Sloupcový graf č. 10

Je tento žák mezi vámi oblíben?

Je zřejmé, že nadaný žák u dětského vzorku dotazovaných oblíbený není. Je ale spíše oblíben u chlapců než u dívek.

Tabulka č. 10

OTÁZKA Č. 9

VE KTERÉM PŘEDMĚTU NADANÉ DÍTĚ VYNIKÁ? (DÍVKY)

Český jazyk	2
Matematika	3
Přírodověda	4
Cizí jazyk	6
Hudební výchova	9
Výtvarná výchova	13
Tělesná výchova	15

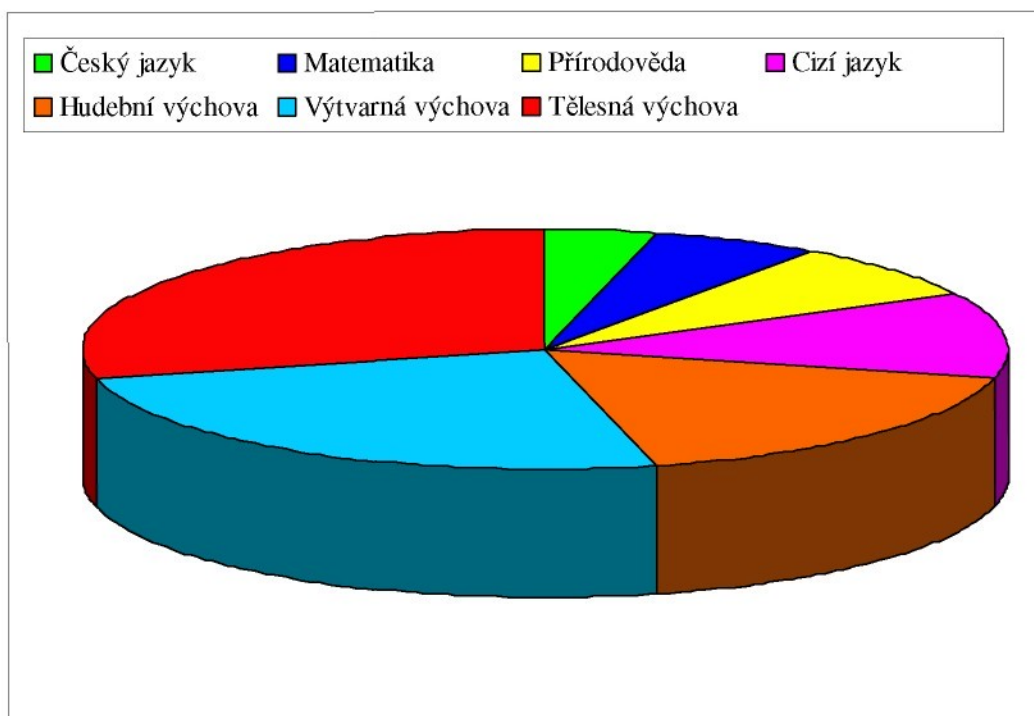
Tabulka č. 11

VE KTERÉM PŘEDMĚTU NADANÉ DÍTĚ VYNIKÁ? (CHLAPCI)

Český jazyk	1
Cizí jazyk	4
Vlastivěda	9
Přírodověda	16
Matematika	21
Tělesná výchova	61

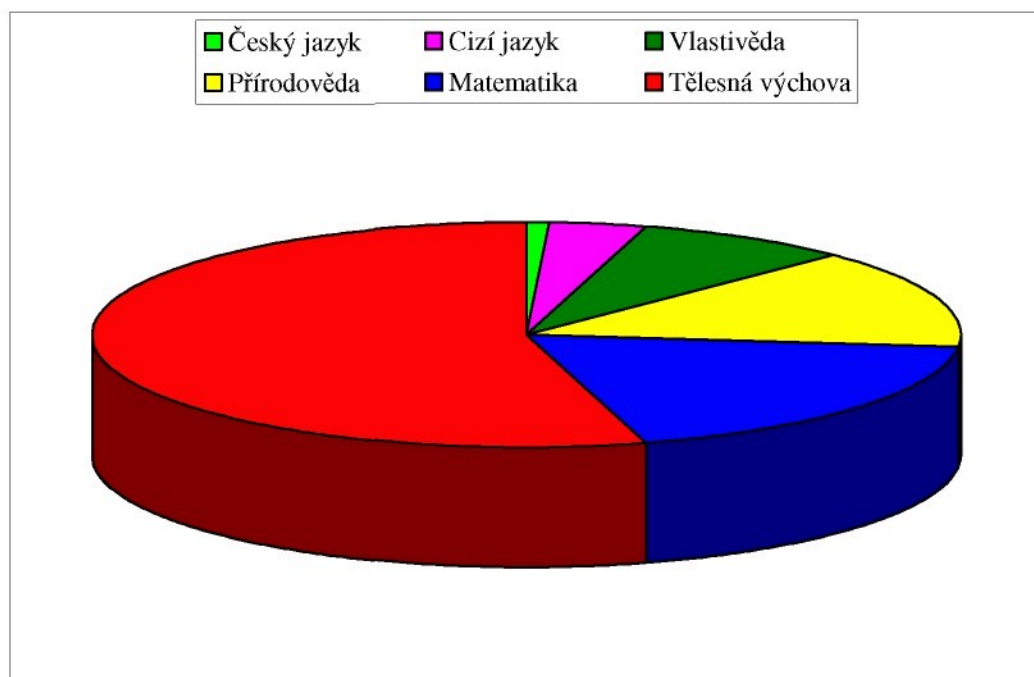
Výšečový graf č. 11

Ve kterém předmětu vyniká? (Dívky)

Výšečový graf č. 12

Ve kterém předmětu vyniká? (Chlapci)

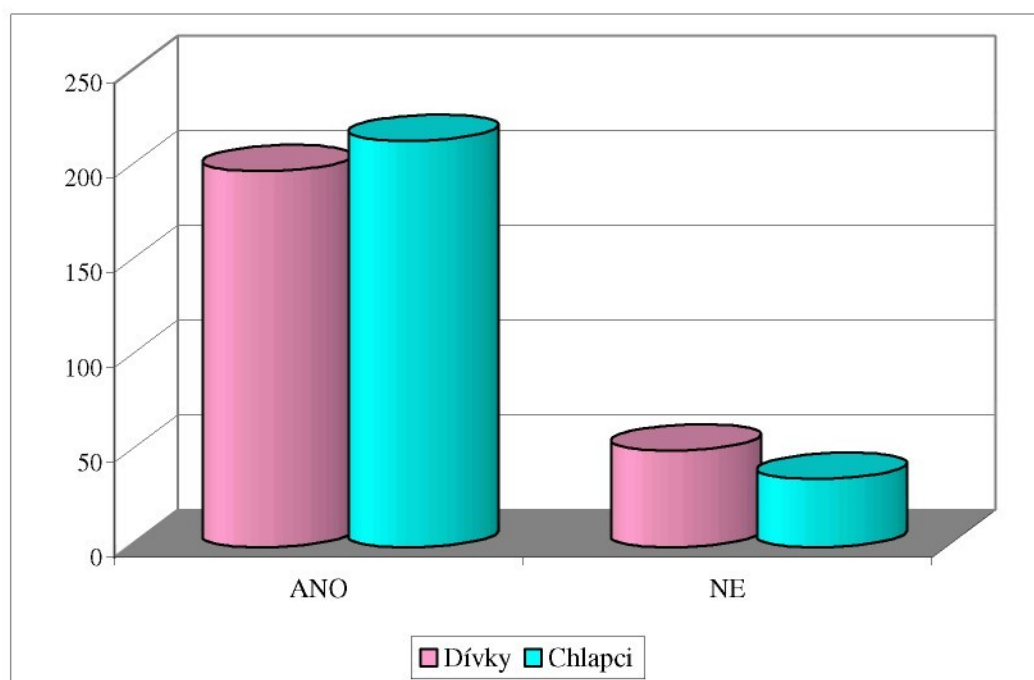
Tabulka č. 12

OTÁZKA Č. 10 - CHTĚLI BYSTE BÝT NADANÍ?

	Dívky	Chlapci
ANO	198	214
NE	51	36

Sloupcový graf č. 13

Chtěli byste být nadaní?

Tabulka č. 13

OTÁZKA Č. 11 - VE KTERÉM, PŘEDMĚTU BYSTE CHTĚLI VYNIKAT VY?

*	ČJ	CJ	Ma	Př	Vl	Hv	Vv	Tv	Pč	Os.
Dívky	30	37	53	20	17	27	19	17	20	9
Chlapci	44	14	24	16	5	31	17	68	19	12

* Vysvětlivky:

ČJ – český jazyk

CJ – cizí jazyk

Hv – hudební výchova

Ma – matematika

Př – přírodověda

Vv – výtvarná výchova

Př – přírodověda

Vl – vlastivěda

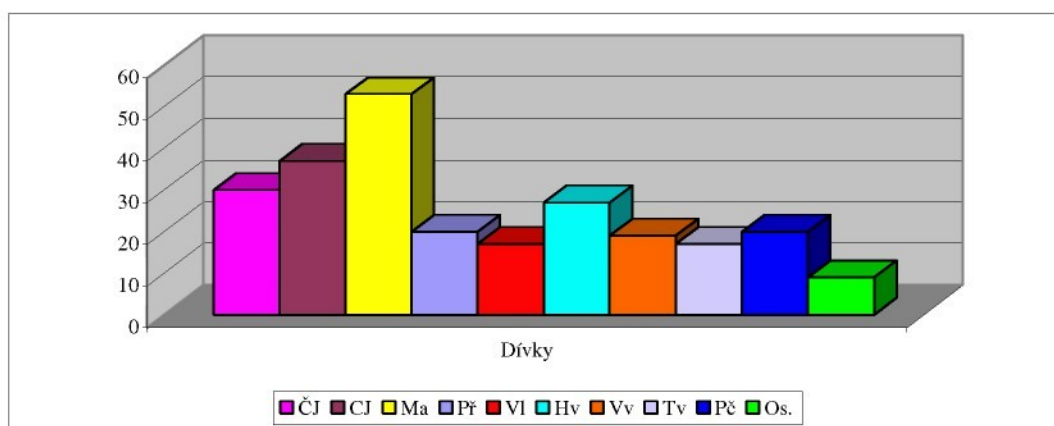
Tv – tělesná výchova

Pč – pracovní činnosti

Os. - ostatní

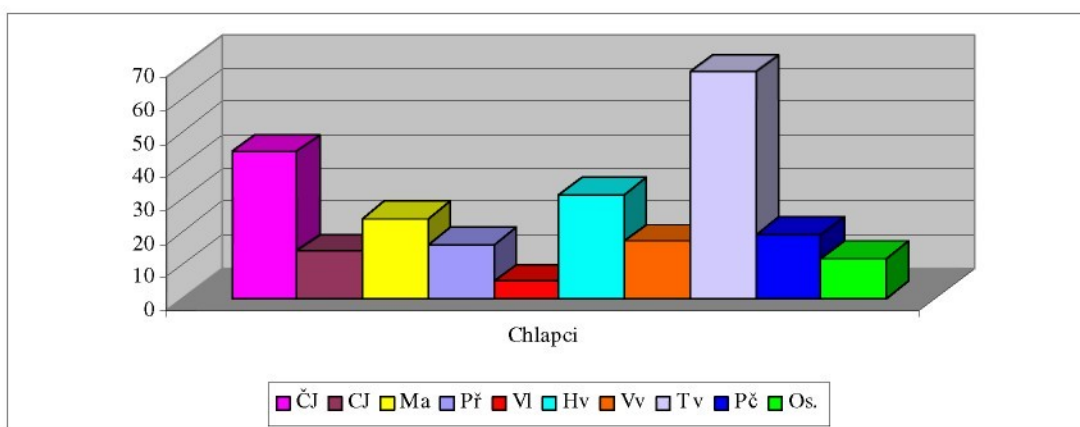
Sloupcový graf č. 14

Ve kterém předmětu byste chtěli vynikát vy? (Dívky)

Sloupcový graf č. 15

Ve kterém předmětu byste chtěli vynikát vy? (Chlapci)

6.1.4. Vyhodnocení anket učitele na 1. stupni ZŠ

Anketa je vyhodnocována podle jednotlivých otázek. K většině otázek je zpracována tabulka a graf. Tabulka i graf se snaží objasnit výsledky anket.

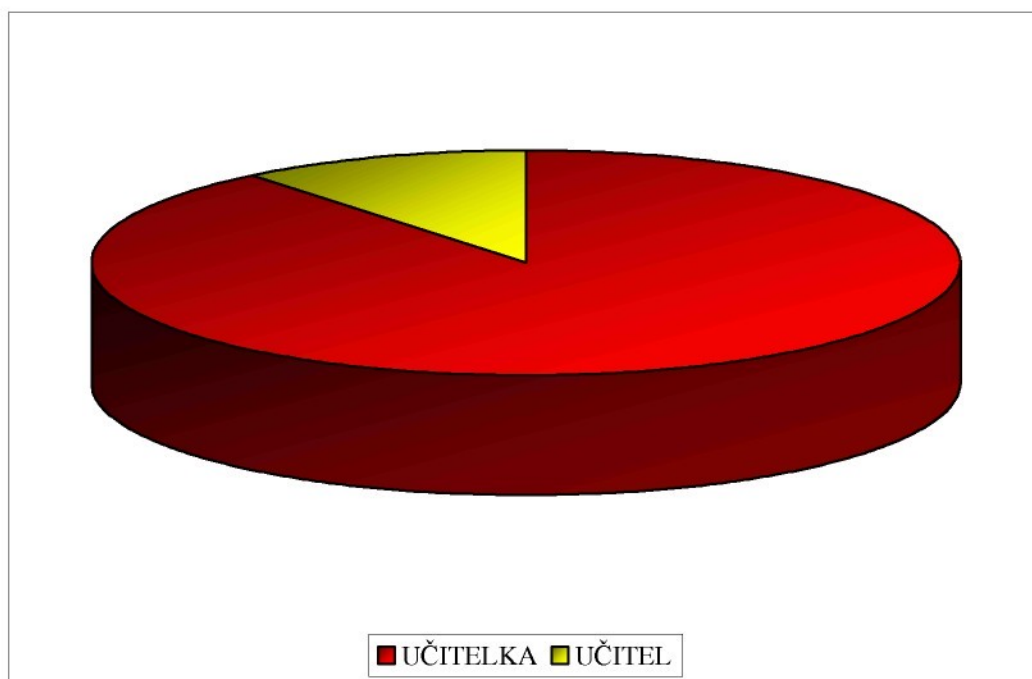
OTÁZKA Č. 1 – JSTE UČITEL – UČITELKA?

Tabulka č. 14

UČITELKA	UČITEL
49	6

Výsečový graf č. 16

Jste učitel – učitelka?

Jak je vidět z tohoto grafu na 1. stupni učí z 98% především učitelky – ženy.

Další otázky ankety budou vyhodnocovány za učitele i učitelky společně.

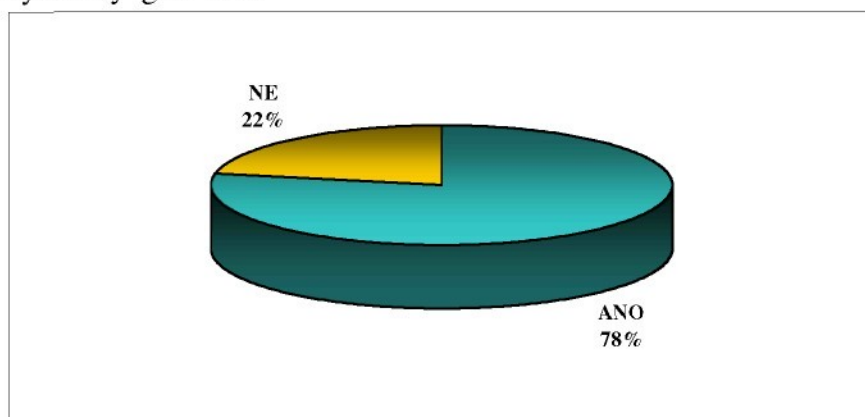
OTÁZKA Č. 2

SETKALI JSTE SE JIŽ NĚKDY VE SVÉ PRAXI S NADANÝM ŽÁKEM?

Tabulka č. 15

ANO	NE
43	12
78%	22%

Výšečový graf č. 17

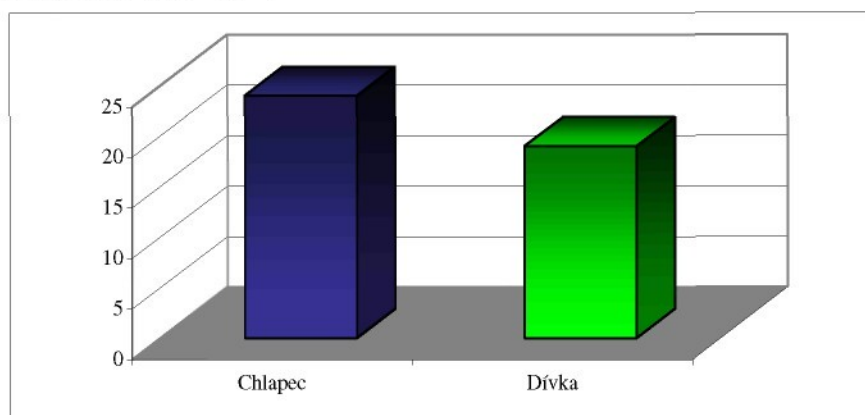
OTÁZKA Č. 3

ŠLO O CHLAPCE, NEBO O DÍVKU?

Tabulka č. 16

Chlapec	24
Dívka	19

Sloupcový graf č. 18

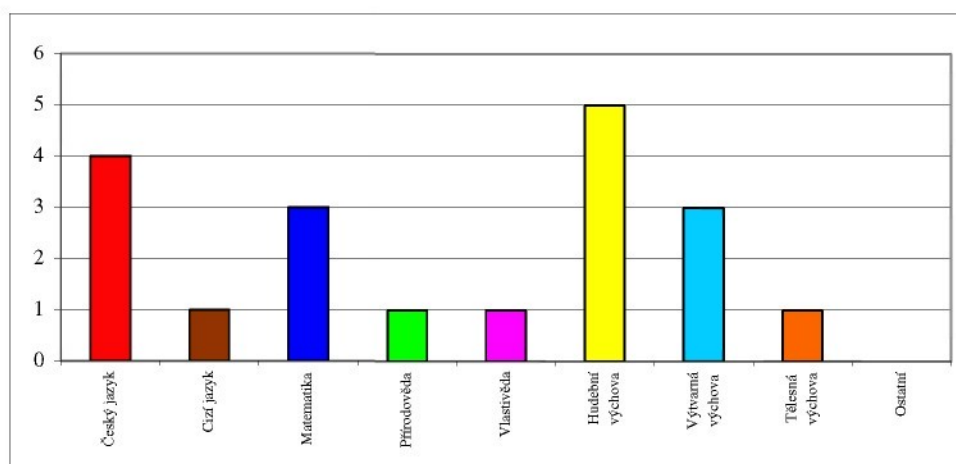

OTÁZKA Č. 4 - VE KTERÉM PŘEDMĚTU TENTO ŽÁK VYNIKAL?

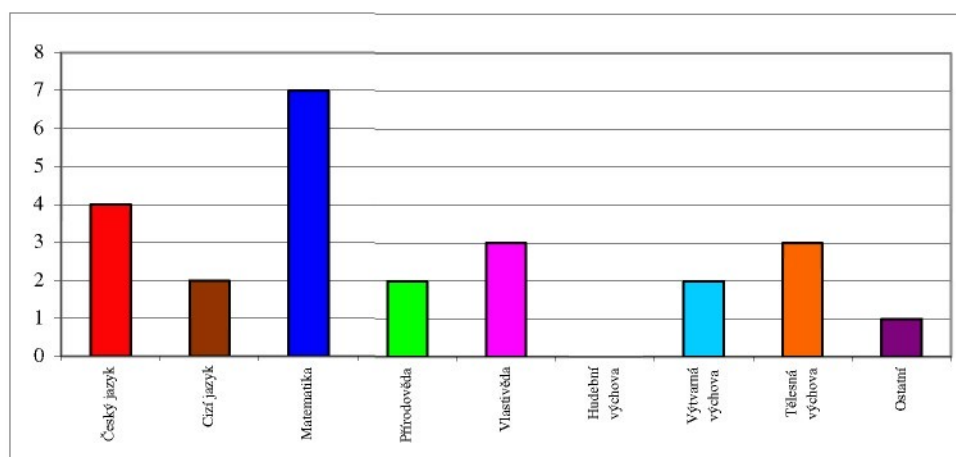
Tabulka č. 17

	Český jazyk	Cizí jazyk	Matematika	Přírodověda	Vlastivěda	Hudební výchova	Výtvarná výchova	Tělesná výchova	Ostatní
Dívky	4	1	3	1	1	5	3	1	0
Chlapci	4	2	7	2	3	0	2	3	1

Sloupcový graf č. 19 - Ve které předmětu tento žák vynikal? (Dívky)

Sloupcový graf č. 20 - Ve které předmětu tento žák vynikal? (Chlapci)

OTÁZKA Č. 5

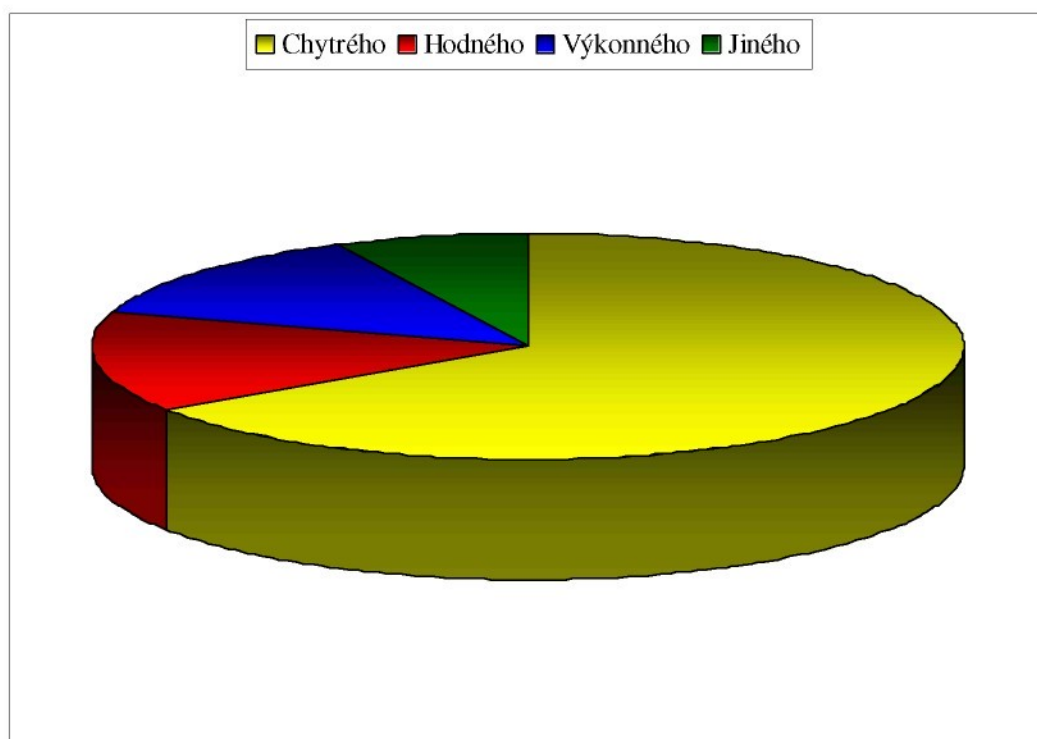
JAKÉHO ŽÁKA POVAŽUJETE ZA NADANÉHO?

Tabulka č. 18

Chytrého	36	65 %
Hodného	8	15 %
Výkonného	7	13 %
Jiného	4	7 %

Výsečový graf č. 21

Jakého žáka považujete za nadaného?

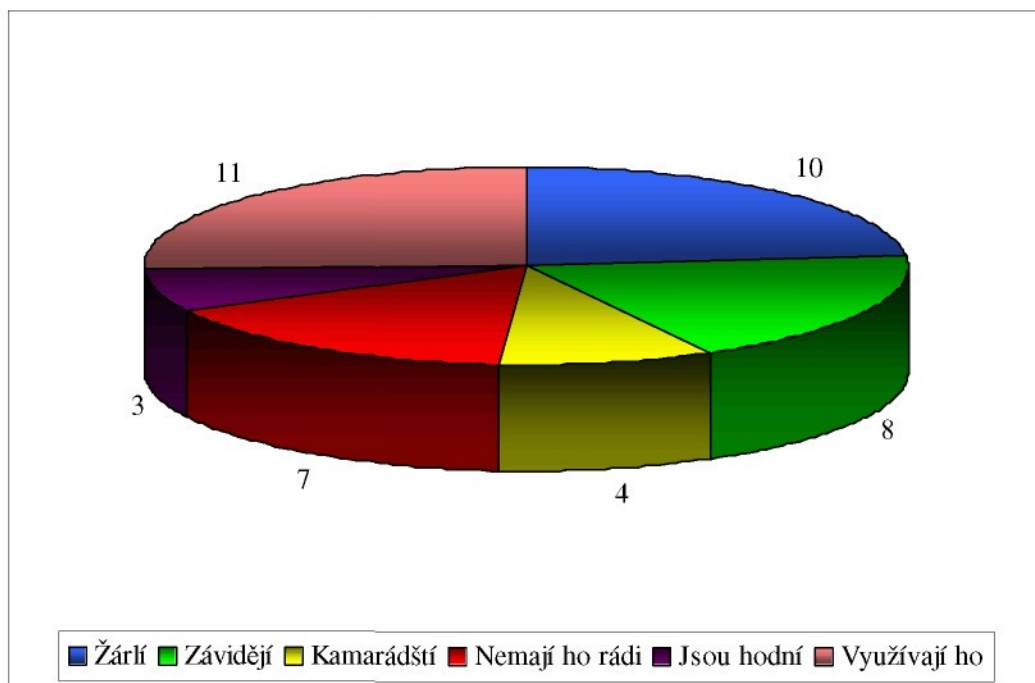
OTÁZKA Č. 6

JAKÝ VZTAH MAJÍ SPOLUŽÁCI, KAMARÁDI K NADANÉMU ŽÁKOVI?

Tabulka č. 19

Žárlí	10
Závidějí	8
Kamarádští	4
Nemají ho rádi	7
Jsou hodní	3
Využívají ho	11

Výsečový graf č. 22

OTÁZKA Č. 7

JAK VYCHÁZÍTE VY S TAKOVÝM DÍTĚTEM?

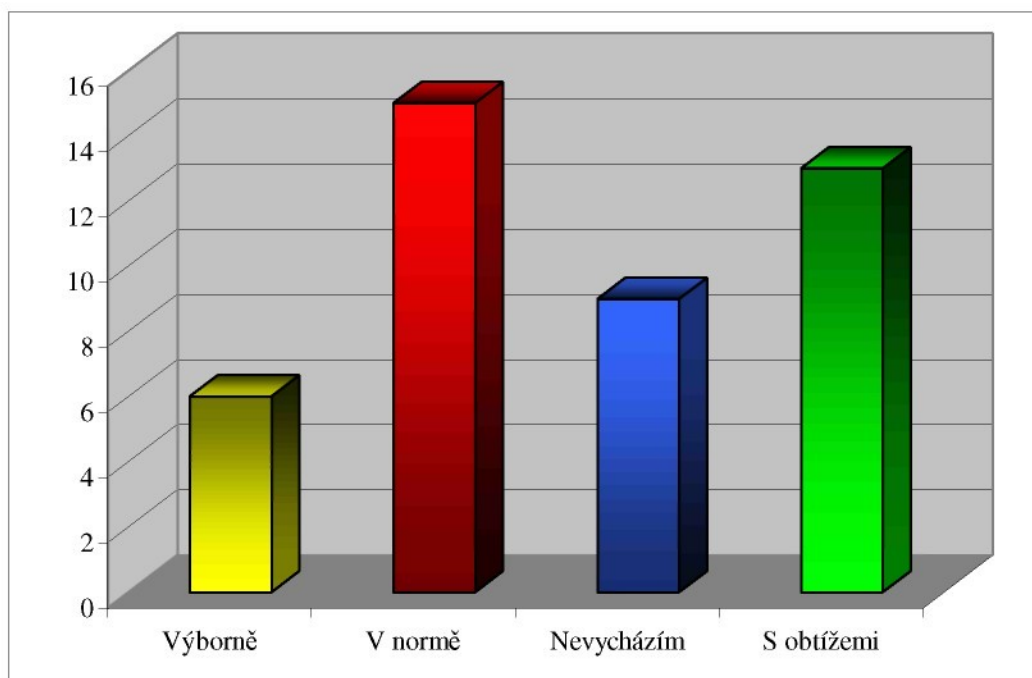
Tabulka č. 20

Výborně	6
V normě	15
Nevycházím	9
S obtížemi	13

- Vycházím s ním výborně
- V normě jako s každým jiným dítětem
- Nevycházím s ním
- Vycházím s ním s obtížemi

Sloupcový graf č. 23

Jak vycházíte vy s takovým dítětem?

OTÁZKA Č. 8

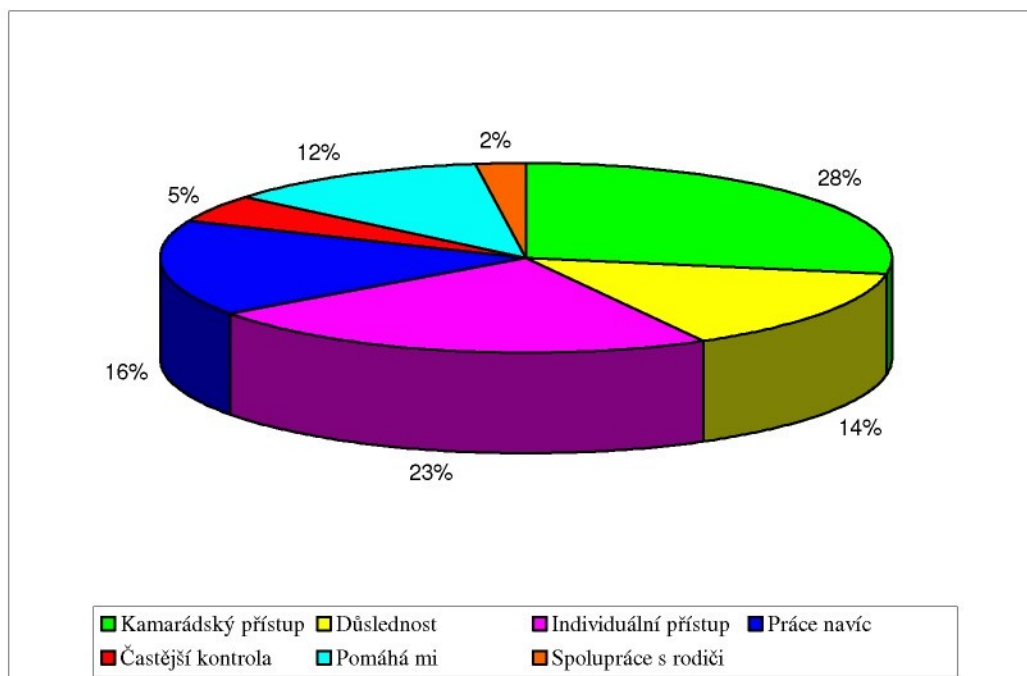
JAKÉ POSTUPY, STRATEGIE POUŽÍVÁTE PŘI PRÁCI S NADANÝM ŽÁKEM?

Tabulka č. 21

Kamarádský přístup	12	28%
Důslednost	6	14%
Individuální přístup	10	23%
Práce navíc	7	16%
Častější kontrola	2	5%
Pomáhá mi	5	12%
Spolupráce s rodiči	1	2%

Výšečový graf č. 24

Jaké postupy, strategie používáte při práci s nadaným žákem?

OTÁZKA č. 9

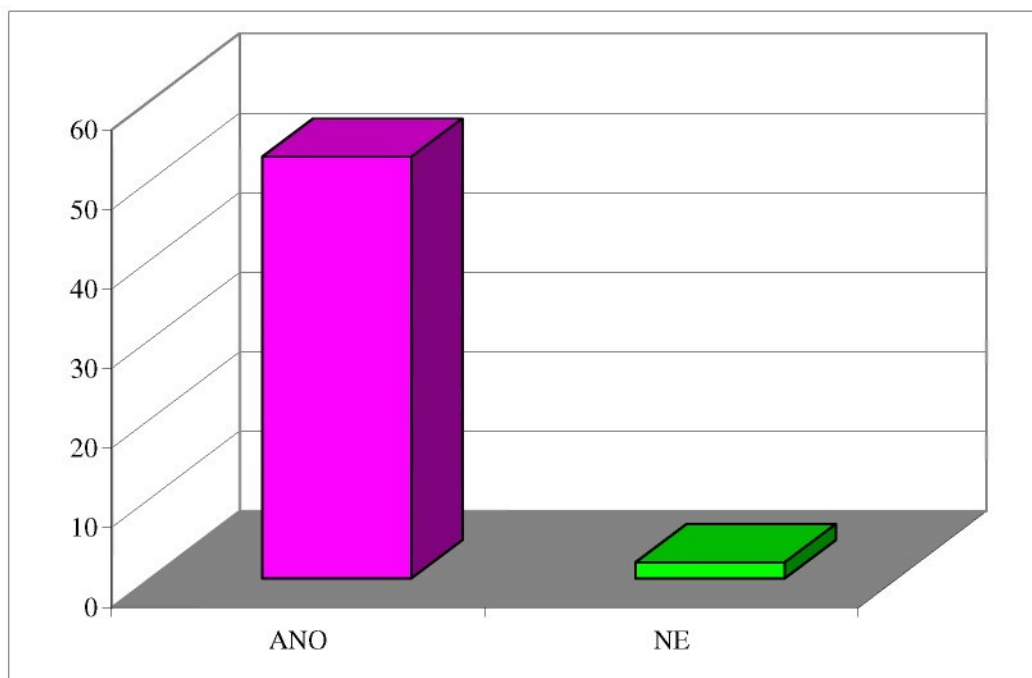
**DOPORUČILI BYSTE NADANÉMU ŽÁKOVI INDIVIDUÁLNÍ
VZDĚLÁVACÍ PROGRAM A PROČ?**

Tabulka č. 22

ANO	NE
53	2

Sloupcový graf č. 25

Doporučili byste nadanému žákovi individuální vzdělávací program a proč?

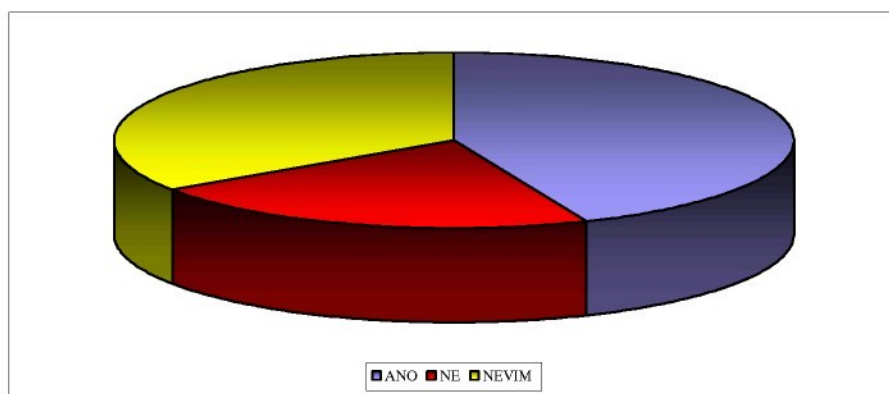
OTÁZKA Č. 10

VÍTE, KAM SE OBRÁTIT PRO RADU OHLEDNĚ NADANÝCH ŽÁKŮ?

Tabulka č. 23

ANO	24
NE	12
NEVÍM	19

Výsečový graf č. 26

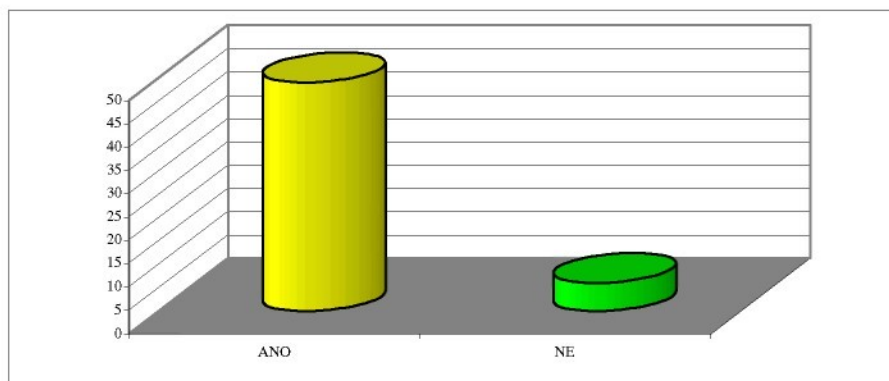
OTÁZKA Č. 11

PŘIVÍTALI BYSTE STRUČNOU PŘÍRUČKU O NADANÝCH DĚTECH?

Tabulka č. 24

ANO	NE
49	6

Sloupčový graf č. 27

7. ZÁVĚR

V diplomové práci jsem se zaměřila na nadané dítě mladšího školního věku. Zabývala jsem se obecnou charakteristikou nadaných dětí, jejich rozpoznáváním, problémy nadaných ve společnosti a vzdělávání.

Problematika vzdělávání a péče o nadané děti by měly být jednou z hlavních priorit každého vzdělávacího systému. Potřeba péče o nadané děti se u nás dostává do povědomí veřejnosti a stává se předmětem zájmu některých institucí, které chtějí vytvořit fungující systém. Jehož součástí by měla být především příprava učitelů pro práci s nadanými dětmi. Základem této péče by měla být práce s nimi, a to jak doma s rodiči, tak ve školách a nezbytně i v zájmových kroužcích. Informovanost pedagogů a kvalitní péče o nadané je důležitá již od útlého věku dětí.

Cílem diplomové práce je podat přehled o nadání, nadaných dětech, možnostech práce ve školách a o nabízených službách pro nadané děti, které by mohli být poskytovány ve škole nebo v rámci volného času.

Je důležité si uvědomit, že problematika nadaných dětí se neustále vyvíjí. Je nutné nabídnout nadaným co nejširší nabídku služeb, zajistit jejich profesionalitu a odbornost. Proto je zapotřebí, aby pedagogové dokázali rozpoznat nadané žáky a byli profesně vybaveni pro práci s nimi. Což zatím většině našich pedagogů bohužel chybí. Lze však předpokládat, že se tato situace již brzy změní. Vývoj vztahu společnosti k nadaným prochází stejným stádiem, jako tomu bylo i v jiných státech. Od počáteční nechuti, obav z elitářství, k toleranci, až k pochopení, že každý má právo na rozvoj svých schopností.

I ministerstvo školství se již zabývá přípravou strategie péče o nadané děti. S nadanými se počítá i v Bílé knize a i v Rámcovém vzdělávacím programu.

Doufám, že do budoucna i naše školství ožije a nedovolí ztrátu dalších talentů.

8. POUŽITÁ LITERATURA

- DOČKAL, V., (1983). *K problémom definovania pojmov nadanie a talent*. Československá psychologie č. 2 XXVIII. Praha: Psychologický ústav AV ČR, ISSN 0009-062X .
- DOČKAL, V., (2005). *Zaměřeno na talenty aneb nadání má každý*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, ISBN 80-7106-840-3.
- ECHAUDEMAISON, C.D., (1995). *Slovník ekonomie a sociálních věd*. Praha: EWA Editino, ISBN 80-85764-13-X.
- GOULD, S. J., (1998). *Jak neměřit člověka: pravda a předsudky v dějinách hodnocení lidské inteligence*. Praha: Nakladatelství lidové noviny, ISBN 80-7106-168-9.
- HAVLÍNOVÁ, KOPŘIVA, a kol., (1998). *Program podpory zdraví ve škole*. Praha: Portál, ISBN: 80-7178-263-7.
- HELLER, K., A., STERNBERG R., J., MÖNKS, F., J., SUBOTNIK, R., (2000). *International Handbook of Giftedness and Talent*. New York: Oxford, Pergamon Press, ISBN 0080437966.
- HOLLINGWORTH, L. S., (1975). *Children Above 180 IQ: Stanford-Binet Origin and Development*. Arno Press, ISBN 0405064675.
- JURÁŠKOVÁ, J., (2003). *Základy pedagogiky nadaných*. Pezinok: Formát. ISBN 80-89005-11-X.
- KAŠOVÁ, J., (1995). *Škola trochu jinak*. Projektové vyučování v teorii i praxi. Kroměříž: Iuventa.

KHATENA, J., (1982). *Educational Psychology of the Gifted*. John Wiley & Sons Inc, Hardcover, ISBN 0471050784.

KRANICH, E.,M., (1990). *Svobodné waldorfské školy*. Praha: ÚÚPVPP.

KREJČOVÁ, V., KARGEROVÁ, J., (2005). *Začít spolu - pro ZŠ*. Praha: Portál s.r.o. ISBN: 80-7178-695-0.

MATĚJČEK, Z., (1995). *Dyslexie – specifické poruchy čtení*. Jinočany: H + H, ISBN 80-85787-27-X.

MONTESSORI, M., (2003). *Absorbující mysl*. Praha: SPS.

MONTESSORI, M., (2001). *Objevování dítěte*. Praha: SPS.

MONTESSORI, M., (1998). *Tajuplné dětství*. Praha: SPS

MÖNKS, F., J., YPENBURG, I., H., (2002). *Naše dítě je velmi nadané*. 1. vydání Praha: Grada Publishing a. s., ISBN 80-247-0445-5.

PASSOW, H.A., HELLER, K., MÖNKS, F.J., (1993), *International handbook of research and development of giftedness and talent*. New York: Oxford, Pergamon Press, ISBN 0080413986.

PELIKÁN, J., (1998). *Základy empirického výzkumu pedagogických jevů*. Praha: Karolinum, nakladatelství Univerzity Karlovy, ISBN 80-7184-569-8.

RICHERT, E. S., COLANGELO, N., DAVIS, G. A., (1987). *Handbook of gifted Education: Rampant problems and promising practices in the identification of disadvantaged gifted students*. New York: Hardcover, ISBN 0205340636.

RÝDL, K., (1998). *Jak dosáhnout spoluzodpovědnosti žáka. (Daltonský plán jako výzva)*. Praha: Strom. ISBN: 80-86106-03-9.

RÝDL, K., (1999). *Principy a pojmy pedagogiky Marie Montessori*. Praha: Public History, ISBN:80-902193-7-3.

SEJVALOVÁ, J., (2004). *Talent a nadání: jejich rozvoj ve volném čase*. 1. vydání Praha: IDM MŠMT, ISBN 80-86784-03-7.

SVOBODOVÁ, J., (1998). *Zdravá škola včera a dnes*. Brno: Paido. ISBN 80-85931-53-2.

TERMIN, L.M, BALDWIN B.T., (1925). *Mental and physical traits of a thousand gifted children, Genetic Studies of Genius: Vol.1*. Stanford: Stanford University Press, ISBN 0804700095.

VALENTA, M., (1993). *Waldorfská pedagogika a jiné alternativy*. Olomouc: Univerzita Palackého.

VÁGNEROVÁ, M., (1999). *Vývojová psychologie*. 2. vydání Praha: Karolinum, ISBN 80-7184-803-4.

VŠEOBECNÁ ENCYKLOPEDIE V OSMI SVAZCÍCH, (1999). 5.svazek - m/o. 1. vydání Praha: Diderot , ISBN 80-902555-7-4, 80-902555-2-3 (soubor).

ZELINKOVÁ, O., (2001). *Pedagogická diagnostika a individuální vzdělávací program*. 1. vydání. Praha: Portál, ISBN 80-7178-544-X.

INTERNETOVÉ ZDROJE

BETTS, G., NEIHART, M., (1988). *Profiles of the gifted and talented*
http://www.gtcybersource.org/Record.aspx?NavID=2_0&rid=11270

MŠMT ČR, <http://www.msmt.cz/>

PORTEŠOVÁ, Š., *Nadané děti se špatnými známkami ve škole*. Psychologický
ústav Masarykovy univerzity, <http://www.phil.muni.cz/psych/nadane/page17.html>

SILVERMAN Dr. L., director of the Gifted Development Center
<http://www.gifteddevelopment.com/>

9. SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1:

Individuální vzdělávací program

Příloha č. 2:

Vyhláška 73/ 2005 Sb. ze dne 9. února 2005

O vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných

Příloha č. 3:

Zákon č. 563, ze dne 24. září 2004

O pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů

Příloha č. 4:

Vyhláška MŠMT o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných

Příloha č. 5:

Anketa pro žáky 3., 4. a 5. tříd ZŠ

Příloha č. 6:

Anketa pro učitele na 1. stupni ZŠ

Příloha č. 7:

Deklarace práv nadaných dětí

Příloha č. 8:

Informativní příručka o nadaných dětech mladšího školního věku

Nadané dítě

DIAGNOSTICKÁ A PEDAGOGICKÁ
INFORMATIVNÍ PŘÍRUČKA

NÁVRH NA

pro rodiče a učitele
nadaných dětí
mladšího školního věku

Příručka k diplomové práci

Šenkýřová Michaela 2006

INDIVIDUÁLNÍ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM
(dále jen IVP)

Datum vypracování:

Jméno žáka:

Datum narození:

Škola:

Třída:

Vyšetření školského poradenského zařízení ze dne:

(Závěr vyšetření je přílohou IVP)

Učební dokumenty:

Vyučovací předmět, pro který je IVP zpracováván:

(Obvykle každý předmět zvlášť)

Poskytování individuální speciálně pedagogické či psychologické péče žákovi:

Rozsah: (počet hodin týdně)

Obsah:

Průběh: (měsíční záznamy)

Způsob:

Cíl vzdělávání žáka:

Časové a obsahové rozvržení učiva:

Pedagogické postupy:

Způsob zadávání a plnění úkolů:

Způsob hodnocení:

Potřeba dalšího pedagogického pracovníka nebo další osoby podílející se na práci se žákem a její rozsah, případně další úprava organizace vzdělávání:

Seznam učebních pomůcek, speciálních učebnic, didaktických materiálů nezbytných pro výuku žáka nebo pro konání příslušných zkoušek:

Návrh na snížení počtu žáků ve třídě běžné školy: ano – ne

**Předpokládaná potřeba navýšení finančních prostředků nad rámec
prostředků státního rozpočtu poskytovaných dle vyhlášky č. 65/ 2005 Sb.:**

Ukazatele rozhodné pro jejich stanovení:

Další důležité informace:

Spolupráce se zákonnými zástupci:

(Rozsah domácí přípravy, doporučené aktivity žáka ve volném čase, požadavek nelékařské
vyšetření a další dle potřeby)

Spolupráce žáka při řešení problému:

Pracovník pedagogicko-psychologické poradny spolupracující se školou:

Na vypracování IVP se podíleli:

Podpis ředitele školy:

Podpis třídního učitele:

Podpis vyučujícího předmětu, pro který je IVP zpracováván:

Podpis zákonného zástupce:

Podpis žáka:

VYHLÁŠKA 73/ 2005 SB. ZE DNE 9. ÚNORA 2005
O vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí,
žáků a studentů mimořádně nadaných

§ 6 Individuální vzdělávací plán

1. Individuální vzdělávací plán se stanoví v případě potřeby především pro individuálně integrovaného žáka, žáka s hlubokým mentálním postižením, případně také pro žáka skupinově integrovaného nebo pro žáka speciální školy.
2. Individuální vzdělávací plán vychází ze školního vzdělávacího programu příslušné školy, závěrů speciálně pedagogického vyšetření, popřípadě psychologického vyšetření školským poradenským zařízením, popřípadě doporučení registrujícího praktického lékaře pro děti a dorost nebo odborného lékaře nebo dalšího odborníka, a vyjádření zákonného zástupce žáka nebo zletilého žáka. Je závazným dokumentem pro zajištění speciálních vzdělávacích potřeb žáka.
1. Individuální vzdělávací plán je součástí dokumentace žáka.
4. Individuální vzdělávací plán obsahuje:
 - a. údaje o obsahu, rozsahu, průběhu a způsobu poskytování individuální speciálně pedagogické nebo psychologické péče žákovi včetně zdůvodnění,
 - b. údaje o cíli vzdělávání žáka, časové a obsahové rozvržení učiva, včetně případného prodloužení délky středního nebo vyššího odborného vzdělávání, volbu pedagogických postupů, způsob zadávání a plnění úkolů, způsob hodnocení, úpravu konání závěrečných zkoušek, maturitních zkoušek nebo absolutoria,
 - c. vyjádření potřeby dalšího pedagogického pracovníka nebo další osoby podílející se na práci se žákem a její rozsah; u žáka střední školy se sluchovým postižením a studenta vyšší odborné školy se sluchovým postižením se uvede potřebnost nezbytných tlumočnických služeb a jejich rozsah, případně další úprava organizace vzdělávání,

- d. seznam kompenzačních, rehabilitačních a učebních pomůcek, speciálních učebnic a didaktických materiálů nezbytných pro výuku žáka nebo pro konání příslušných zkoušek,
 - e. jmenovité určení pedagogického pracovníka školského poradenského zařízení, se kterým bude škola spolupracovat při zajišťování speciálních vzdělávacích potřeb žáka,
 - f. návrh případného snížení počtu žáků ve třídě běžné školy, kde se žák vzdělává,
 - g. předpokládanou potřebu navýšení finančních prostředků nad rámec prostředků státního rozpočtu poskytovaných podle zvláštního právního předpisu,
 - h. závěry speciálně pedagogických, popřípadě psychologických vyšetření.
5. Individuální vzdělávací plán je vypracován zpravidla před nástupem žáka do školy, nejpozději však 1 měsíc po nástupu žáka do školy nebo po zjištění speciálních vzdělávacích potřeb žáka. Individuální vzdělávací plán může být doplňován a upravován v průběhu celého školního roku podle potřeby.
1. Za zpracování individuálního vzdělávacího plánu odpovídá ředitel školy. Individuální vzdělávací plán se vypracovává ve spolupráci se školským poradenským zařízením a zákonným zástupcem žáka nebo zletilým žákem.
7. Ředitel školy seznámí s individuálním vzdělávacím plánem zákonného zástupce žáka nebo zletilého žáka, který tuto skutečnost potvrdí svým podpisem.
8. Školské poradenské zařízení sleduje a dvakrát ročně vyhodnocuje dodržování postupů a opatření stanovených v individuálním vzdělávacím plánu a poskytuje žákovi, škole i zákonnému zástupci žáka poradenskou podporu. V případě nedodržování stanovených opatření informuje o této skutečnosti ředitele školy.
9. Ustanovení odstavců 6 a 7 se vztahují na změny v individuálním vzdělávacím plánu obdobně.

ZÁKON Č. 563, ZE DNE 24. ZÁŘÍ 2004

O pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů

Hlava II, Díl 1

Předpoklady pro výkon činnosti pedagogického pracovníka a předpoklady pro výkon funkce ředitele školy

§ 18

Speciální pedagog

Speciální pedagog získává odbornou kvalifikaci vysokoškolským vzděláním získaným studiem v akreditovaném magisterském studijním programu v oblasti pedagogických věd zaměřené na speciální pedagogiku.

§ 20

Asistent pedagoga

Asistent pedagoga získává odbornou kvalifikaci

- a) vysokoškolským vzděláním získaným studiem v akreditovaném studijním programu v oblasti pedagogických věd,
- b) vyšším odborným vzděláním získaným studiem v akreditovaném vzdělávacím programu vyšší odborné školy v oboru vzdělání zaměřeném na přípravu pedagogických asistentů nebo sociální pedagogiku,
- c) středním vzděláním s maturitní zkouškou získaným ukončením vzdělávacího programu středního vzdělávání v oboru vzdělání zaměřeném na přípravu pedagogických asistentů,
- d) středním vzděláním s výučním listem získaným ukončením vzdělávacího programu středního vzdělávání a studiem pedagogiky, nebo
- e) základním vzděláním a absolvováním akreditovaného vzdělávacího programu pro asistenty pedagoga uskutečňovaného zařízením dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků.

VYHLÁŠKA MŠMT O VZDĚLÁVÁNÍ DĚTÍ, ŽÁKŮ A STUDENTŮ SE SPECIÁLNÍMI
VZDĚLÁVACÍMI POTŘEBAMI A DĚTÍ, ŽÁKŮ A STUDENTŮ MIMOŘÁDNĚ NADANÝCH
ze dne 9. února 2005 a to v části třetí §14

§ 14

Přeřazení do vyššího ročníku

1. Ředitel školy může přeřadit mimořádně nadaného žáka do vyššího ročníku bez absolvování předchozího ročníku na základě zkoušky před komisí, kterou jmenuje ředitel školy.
2. Komise je nejméně tříčlenná a tvoří ji vždy:
 - a) předseda, kterým je zpravidla ředitel školy nebo jím pověřený učitel,
 - b) zkoušející učitel, jímž je vyučující předmětu dané vzdělávací oblasti, v prvním až pátém ročníku základního vzdělávání vyučující daného ročníku,
 - c) přísedící, kterým je učitel vyučující předmětu dané vzdělávací oblasti.
3. Termín konání zkoušky stanoví ředitel školy v dohodě se zákonným zástupcem žáka nebo se zletilým žákem. Není-li možné žáka ze závažných důvodů ve stanoveném termínu přezkoušet, stanoví ředitel školy náhradní termín zkoušky.
4. Žák může v 1 dni skládat jen 1 zkoušku.
5. Ředitel školy stanoví obsah, formu a časové rozložení zkoušky s ohledem na věk žáka. Zkouška ověřuje vědomosti a dovednosti umožňující žákovi plynulý přechod do vyššího ročníku a je zaměřena na jednotlivý předmět nebo vzdělávací oblast.
6. Výsledek zkoušky určí komise hlasováním. V případě rovnosti hlasů rozhodne hlas předsedy.
7. O zkoušce se pořizuje protokol, který je součástí dokumentace žáka.
8. Ředitel školy sdělí výsledek zkoušky prokazatelným způsobem zákonnému zástupci žáka nebo zletilému žákovi.
9. Za neabsolvovaný ročník nebude žákovi vydáno vysvědčení. V následujících vysvědčeních se na zadní straně uvede, které ročníky žák neabsolvoval.

ANKETA PRO ŽÁKY 3., 4. A 5. TŘÍD ZŠ

Dobrý den, jsem studentkou TUL, fakulty pedagogické v Liberci. Tato anketa slouží k získání podkladů a informací k mé závěrečné práci.

1. Věk:
2. Třída:
3. Počet žáků ve třídě:

Zakroužkuj:

4. Jsi CHLAPEC nebo DÍVKA ?

5. Máte ve třídě někoho, kdo je nadaný? ANO - NE

Pokud jsi odpověděl ne, přejdi k otázce č. 10.

6. Jde o CHLAPCE, nebo o DÍVKU ?

7. Jak se projevuje?

8. Je tento žák mezi vámi oblíben? ANO - NE

9. Ve kterém předmětu vyniká?

10. Chtěli byste být nadaní? ANO - NE

11. Ve kterém předmětu byste chtěli vynikat vy? (pouze 1)

*Děkuji za pomoc a spolupráci při vyplňování této ankety,
studentka Michaela Šenkýřová*

ANKETA PRO UČITELE NA 1. STUPNI ZŠ

Dobrý den, jsem studentkou TUL, fakulty pedagogické v Liberci. Tato anketa slouží k získání podkladů a informací k mé závěrečné práci.

1. Jste UČITEL - UČITELKA (zakroužkuj)

2. Setkali jste se již někdy ve své praxi s nadaným žákem?
Pokud je Vaše odpověď ne, přejděte k otázce č.9

3. Šlo o chlapce, nebo o dívku?

4. Ve kterém předmětu tento žák vynikal?

5. Jakého žáka považujete za nadaného (popište):

6. Jaký vztah mají spolužáci, kamarádi k nadanému žákovi?

7. Jak vycházíte vy s takovým dítětem?

8. Jaké postupy, strategie používáte při práci s nadaným žákem?
9. Doporučili byste nadanému žákovi individuální vzdělávací program a proč?
10. Víte, kam se obrátit pro radu ohledně nadaných žáků?
11. Přivítali byste stručnou příručku o nadaných dětech?

*Děkuji za pomoc a čas strávený nad tímto dotazníkem,
studentka Michaela Šenkýřová*

DEKLARACE PRÁV NADANÝCH DĚTÍ

Nadané dítě má právo:

- být podporováno prostřednictvím adekvátních zkušeností pro výuku dokonce i tehdy, pokud ostatní děti stejného věku či ročníku nejsou schopné z těchto zkušeností profitovat,
- být zařazeno do společných skupin a kontaktovat se s jinými nadanými dětmi po dobu některých částí vyučování tak, aby mohlo být ostatními pochopeno, podporováno a podněcováno,
- být vyučované a ne využívané jako opatrovník nebo učitelův pomocník po většinu svého školního dne,
- na předkládání nových, pokrokových a vyzývajících myšlenek či koncepcí bez ohledu na materiály a možnosti, určené dětem stejného věku či ročníku,
- být učeno poznatkům, jež ještě neovládá, namísto toho, aby bylo znova učeno názorům, pojmům nebo koncepcím, které již zvládlo,
- učit se tempem, které mu vyhovuje a tedy i rychleji než jeho vrstevníci,
- myslet alternativně, vytvářet odlišné produkty a přinášet intuici a inovaci do vyučovacího procesu,
- být idealistické a citlivé na spravedlnost, právo, přesnost a globální problémy lidstva a mít příležitost vyjádřit svoje názory,
- na všeobecné pochybnosti, nabídku alternativních řešení a ocenění komplexnosti a důkladnosti myšlení,
- být intenzivní, vytrvalé a cílevědomé ve svém úsilí při získávání vědomostí,
- projevovat smysl pro humor, který je neobvyklý, hravý a často komplikovaný,
- mít vysoké požadavky na sebe i na ostatní a být citlivé na nesoulad mezi ideály a skutečností s potřebou pomoci při hledání hodnot v lidské rozmanitosti,
- na vysoké výkony jen v některých, ne ve všech oblastech učebního plánu, vytvářejíc požadavek smysluplného a erudovaného zapojení se do akademické oblasti,

- na zpoždění mezi představou a jejím uskutečněním, mezi osobními normami a schopnostmi rozvoje, mezi fyzickým zráním a sportovní zručností,
- uskutečňovat zájmy, které stojí nad schopnostmi jeho vrstevníků, které jsou mimo učební plán nebo zahrnují oblasti dosud neprozkoumané a neznámé.

*Dle Barbary Clark - California State University, katedra speciálního vzdělávání,
Los Angeles, USA*

OBSAH

Úvod	1
Historie	2
Charakteristika nadaných dětí	4
Typy nadaných dětí	7
Bystré a nadané dítě	8
Nadané dítě a společnost	9
Současné možnosti pro nadané děti	11
Školy pro nadané děti	19
Mimoškolní aktivity	20
Zajímavé knižní tituly	23
Zajímavé internetové odkazy	27
Použitá literatura	28

Poděkování

Chtěla bych poděkovat PhDr. Jitce Josífkové za pomoc, připomínky a rady při sestavování této příručky.

Vím, že nic nevím.

(Sokrates)

ÚVOD

Jedním z hlavních cílů mé diplomové práce bylo vytvoření návrhu stručné příručky o nadaných dětech určené učitelům a rodičům dětí mladšího školního věku. V průběhu října 2006 jsem provedla sociologické šetření prostřednictvím ankety, ve kterém jsem zjistila mezery ve vědomostech na jejíchž základě jsem sestavila příručku.

Péče o mimořádně nadané děti je v České republice zatím stále nedostačující.

Teprve v posledních letech nastaly základní a důležité změny. Existuje legislativa, která specifikuje vzdělávací možnosti a přístup k nadanému dítěti.

Nadané děti chápou problémy kolem sebe a jsou velmi citlivé. Z toho pro ně někdy plynou potíže se vztahy k učitelům nebo ke spolužákům.

Nepozorné a neuspokojené nadané děti, které se necítí dobře ani ve škole během vyučování, ani v kolektivu svých spolužáků, protože by se chtěly věnovat svému oblíbenému předmětu. Nenacházejí však ve svém okolí dostatečnou podporu a pochopení.

Mezi nadané děti nejsou počítáni jen jedničkáři, se kterými nejsou žádné potíže. Nadané děti nemusí být úspěšné ve všech předmětech. Formy nadání jsou velice různorodé. Odborníci z výzkumu uvádějí, že je kolem 20–25% dětí, které by dokázaly vyniknout v některé oblasti lidské činnosti, pokud by k tomu měly dostatečné podmínky. Velká část lidských talentů zůstává z různých důvodů nerozpoznána nebo zanedbána a společnost o ně přichází.

HISTORIE

Pojem nadání se často v psychologii spojoval s pojmem inteligence nebo se přímo od něj odvozoval. Lidé se domnívali, že čím větší hlava, tím chytřejší člověk.

Počátkem minulého století se používaly definice, které spojovaly nadání pouze s vysokým IQ.

Hodnota IQ se získává tak, že dítě vypracuje inteligenční test, jehož výsledkem je bodové ohodnocení.

Dítě, které počátkem minulého století dosáhlo hodnotu IQ vyšší než 130 se považovalo za rozumově nadané. Nižší dosažená hodnota se s nadáním nespojovala. Dítě bylo nebo nebylo nadané, ale nic mezitím neexistovalo.

V **současnosti** se psychologie přiklání k definicím, které nehodnotí pouze kvocient IQ, ale které sledují a měří různé schopnosti testovaných nebo i jinak hodnocených dětí (např. hodnocených rodiči, učiteli, vrstevníky...).

Ukazuje se, že profil schopností by měl zahrnovat zejména schopnost logického uvažování, abstraktivního uvažování, zobecňování, slovní zásobu, vyjadřování, paměť, ať už prostorovou, zrakovou i slovní, dále motoriku, zejména jemnou, ale i hrubou (obratnost), měl by porovnat všechny dosažené výsledky mezi sebou, ale postihnout i to, čemu říkáme tvořivost, motivace, zájmy a osobnost. To jsou charakteristiky, které musíme brát v potaz, když přemýšlíme o skutečném profilu schopností jednotlivého dítěte a o jeho dalším rozvoji. Nesmíme však zapomínat ani na vliv rodiny, kamarádů, školy, širšího sociálního prostředí, které mohou dítě kladně i záporně, ovlivňovat.

CHARAKTERISTIKA NADANÝCH DĚTÍ

Nadané děti projevují od nejútlejšího věku schopnost poznávání, která musí být podněcována a rozvíjena.. Pokud není rozvíjena, nadprůměrné schopnosti vytvoří negativní sílu, která brzy začne působit proti jakémukoli vzdělávání.

Odborníci se stále přou o to, od kterého věku je možné určit intelektové nadání. Proto se raději dává přednost pojmu nadané chování, než skutečné nadání. Nyní se většina specialistů shoduje v tom, že období pro identifikování takového nadaného chování je věk 18 měsíců a později.

Charakteristiky chování dětí v novorozeneckém a batolecím období

- Neobvyklá živost,
- menší potřeba spánku,
- dlouhodobý rozsah pozornosti a schopnost soustředit se na několik věcí současně,
- vysoká úroveň aktivity – energie
- časně rozpoznání známých osob,
- poznání skutečnosti, že věci existují, když je nevidíme,
- zvýšená reakce na vnější podněty (hluk, bolest..),
- potřeba přísunu nových podnětů,
- paměť- na příběhy, písničky, básničky..
- velká rychlost učení,
- rychlý rozvoj řeči,
- zájem o knihy (viz časní čtenáři),
- zvědavost – kladení mnoha otázek.

Charakteristiky chování nadaného dítěte:

- má dobrou paměť, logickou, zrakovou i sluchovou,
- už v předškolním věku se spontánně naučí číst nebo počítat v oboru nad deset,
- má široké spektrum zájmů,
- nepotřebuje motivovat známkami nebo pochvalami, rádo se učí,
- je aktivní,
- je schopno vidět a chápat zákonitosti (porozumění složitému materiálu prostřednictvím analytického zdůvodňování, zobecňování, používání metafor),
- má dlouhodobou koncentraci pozornosti - velká zásoba informací o určitých specifických tématech,
- má velice bohatou slovní zásobu,

- je zvědavé
- preferuje samostatnou práci, kde nejde o antisociální způsob chování,
- je kritické k autoritám,
- má smysl pro humor.

Dítě musí splnit alespoň tři ze zmíněných projevů chování, abychom mu mohli přisoudit určité intelektové nadání v pozdějším věku.

Časní čtenáři

Nadané děti projevují již od útlého věku zájem o čísla a písmena. Písmena nejen brzy čtou, ale také napodobují jejich tvar a posléze píší celá slova.

Vývoj čtenářských schopností se u těchto dětí odehrává v určitém velice podobném vývojovém sledu. Tyto děti brzy pochopí, že hláska je vlastně jménem písmena, a tak jak se učí jména barev, zvířátek a věcí, začínají se učit i „jména písmen a číslic.“

Tři hlavní způsoby, jak se děti naučí znát písmena:

1. Některé děti, jak rodiče udávají, začínají tak, že je zaujme něco napsaného a ptají se: "Co to je?" Rodiče řeknou, co je tam napsáno. Dítě se ptá na jednotlivá písmena a zapamatuje si je.
2. Jiné děti objevují písmena podle abecedních knížek. K velkému písmenu abecedy je vždy obrázek věci začínajících příslušnou hláskou.
3. Jiné děti objeví písmena přímo, bez vztahu ke slovu nebo k obrázku. Naučí se je jmenovat a poznávat."

Nadané děti se špatnými známkami ve škole

Tento problém se v anglické literatuře nazývá „underachievement“ (tedy syndrom školní neúspěšnosti nebo naučené bezmoci), jde o rozpor mezi schopnostmi dítěte a podávaným, školním výkonem. Může vznikat najednou nebo být problémem dlouhodobým, může mít projevy mírné až závažné. Underachievement má příčiny vnější (škola, rodina, vrstevníci) i vnitřní (osobnost) a často se tyto příčiny kombinují.

Výzkumy ukazují, že nadané děti zvládají na základní škole už před vstupem do příslušného ročníku 35 - 50% učební látky, která se bude probírat. Proto se ve škole často nudí. Tady vzniká nebezpečí, že dojdou k závěru, že učení je vždy jednoduché, úspěch zaručen a studium jde bez práce.

Na střední škole jsou větší nároky, a tak dochází u nadaných dětí právě v tomto období ke školnímu selhávání. Některé děti se adaptují, jiní se snaží předcházet spíše nepříjemným pocitům ze selhání, začnou se vyhýbat těžším úkolům, tvrdí, že je škola nebaví a začnou vše co se školou souvisí vytěšňovat.

Dítě, které je dlouhodobě (tj. více než 1 rok) podvýkonné, neúspěšné, má často velmi nízké sebevědomí, je emocionálně frustrované a bojí se každého dalšího pokusu, kdy by mohlo opět selhat. Bojí se i úspěchu, protože má pocit, že příště by jeho výkon nemusel být už tak dobrý, a tak by hrozilo další selhání. Je to začarovaný kruh, a proto je nutné zabezpečit: komplexní psychologickou diagnostiku schopností a motivace dítěte, rozbor situace s rodiči, rozhovor s učiteli, vytvoření společného postupu, plánu, domluvy,

jak je možné tento problém efektivně řešit (učitel, rodič i dítě).

TYPY NADANÝCH DĚTÍ

Tato typologie neslouží k přiřazení jednotlivců k příslušným typům a kategoriím, je nutné vždy vycházet z toho, že každé dítě je individualita.

Autonomní - bývá velmi nezávislé, vystačí si samo se sebou. Je schopno riskovat, má velmi pozitivní sebehodnocení a využívá školní vzdělávací systém tak, aby z něj sám měl co nejvíc užítu.

Úspěšné - se velmi dobře učí, má samé jedničky, dovede jednat s dospělými, je poslušné a nemá žádné problémy chování.

Tvořivé - stále vymýšlí něco nového, experimentuje. Je pro něj obtížné přizpůsobit se pevnému školnímu systému (opravuje dospělé, chce měnit školní pravidla, špatně se ovládá, bývá konfliktní).

Maskující své schopnosti proto, aby bylo přijato ostatními spolužáky. Obecně platí, že tyto děti mají velmi nízké sebevědomí, jsou frustrovány.

Ztroskotané - stojí v opozici, proti všem a všemu (dospělým, rodičům i učitelům, kamarádům, sourozencům, proti celé společnosti). Je stále nespokojeno a dává to najevo. Má snížené sebevědomí, a pocít, že mu nikdo nerozumí.

S určitou vývojovou poruchou - bývá velmi nadané s neodpovídajícími školními výsledky. Jeho školní zadání

bývá často nedokončeno, není schopno pracovat pod časovým tlakem a bojí se selhání.

BYSTRÉ A NADANÉ DÍTĚ

Mnoho učitelů ještě nedovede dobře nadané dítě identifikovat, i přesto, že vychází z vlastní pedagogické zkušenosti a praxe. Často zaměňují projevy chování rozumově nadaného dítěte s dítětem šikovným, bystrým.

Bystré dítě:

umí odpovídat, zajímá se, má dobré nápady, odpovídá na otázky, je vůdcem skupiny, jednoduše se učí, mezi vrstevníky je oblíben, chápe významy, přesně kopíruje zadaná řešení, dobře se cítí ve škole, přijímá informace, je vytrvalé při sledování, je spokojené s vlastním učením a výsledky

Nadané dítě:

klade další otázky, je zvědavé, má neobvyklé nápady, zajímají jej detaily, je samostatné, často pracuje sám, většinu už zná, víc mu vyhovuje společnost starších dětí, dělá závěry, vytváří nová řešení, dobře se cítí, když se učí (něco nového), využívá informace, sleduje pozorně, je sebekritické

NADANÉ DÍTĚ A SPOLEČNOST

Předpokládá se, že nadaní vše zvládnou sami bez vedení. Tak tomu ale není. Tyto děti vyžadují kromě běžné návštěvy školy, ještě speciální mimotřídní programy, které poskytují dostatečnou úroveň.

Podpůrná opatření ve škole

Nadané děti existují, chodí do běžných škol a není žádoucí aby se přizpůsobovali průměru na úkor svých možností. Omezení či potlačení jejich schopností může vést ke ztrátě motivace, ke zlenivění či k negativním psychickým následkům. Školy jsou tu pro děti, pro jejich vývoj odpovídající jejich vlohám a schopnostem.

Možnosti pro podněcování nadaných žáků, které předpokládají flexibilní výuku, hojnost učebních prostředků a motivované učitele:

1. Urychlování (akcelerace) –

rychlé vzdělávání ve škole, časný přechod na navazující školy, přeskočení tříd – to naráží na odpor, dítě je sice schopno zvládnout výuku ve vyšším ročníku není však emocionálně a sociálně dost zralé.

2. Obohacování (enrichment) –

obohacování učební látky, důležitá je návaznost na schopnosti a potřeby daného žáka, zde je dobré uplatňovat skupinové vyučování či projekty, při nichž žáci sami probírají dílčí oblasti dle své vlastní úrovně.

Možnosti rozšíření výuky:

- Volitelné předměty
- Žákovské akademie, letní soustředění, tábory
- Pracovní společenství
- Spolupráce s muzei, divadly...

Chybné rozšíření výuky:

- Třídění starých novin, úklid a péče o rostliny
- Zařizování věcí pro učitele

- Pomáhání spolužákům, pro které je tempo učení rychlé
- Prohlížení a posuzování prací spolužáků
- Opakování téhož úkolu (místo desetkrát to opiš padesátkrát)

3. Péče o nadané děti v rámci běžné třídy –

jde o skutečnou integraci, ne jen ponechání nadaného dítěte v běžné třídě.

Nutno zabezpečit :

- Seznámení učitelů s možnostmi identifikování a diagnostikování nadaných dětí, s možnými postupy a metodami, které mohou ve své třídě využít.
- Rozšíření výukových materiálů.
- Plánování dalších postupů práce s těmito dětmi.

Výhody tohoto přístupu:

- Třídní učitelé si mohou organizovat individuální program dětí.
- Dítě si nemusí zvykat na nový kolektiv.
- Děti se mohou na individuálním programu podílet.

Nevýhody tohoto přístupu:

- Jiné priority učitele ve třídě, neumožňují věnovat se nadaným dětem.
- Učitel musí věnovat čas a energii na přípravu individuálního plánu.

Podpůrná opatření mimo školu

Rodiče často váhají, mají-li podporovat potřeby svého dítěte učit se, nebo zda je mají raději omezovat. V posledních desetiletích získala vývojová psychologie náhled do zážitkového života dítěte. V prvních letech života jedince se vytváří základ pro jeho intelektuální,

sociální a osobnostní vývoj, na kterém se podílí především rodina.

Tato podpora musí být přiměřená zájmům dítěte. Je dobré s dětmi již od útlého věku navštěvovat muzea, koncerty, divadla, zoologickou zahradu, provozovat turistiku, či dokonce navštívit fotbalové utkání nebo atletické závody. Nesmíme však dítě informacemi přetížit.

SOUČASNÉ MOŽNOSTI PRO NADANÉ DĚTI

„NENÍ VĚTŠÍHO BEZPRÁVÍ NEŽ JEDNAT S NESTEJNÝMI JAKO SE STEJNÝMI.“

To je přesné vystižení problematiky nadaných dětí.

Školské zákonodárství nabízí žákům příznivou perspektivu vzhledem k výukového přístupu, který bere každého žáka jako jednotlivce. Bohužel ve skutečnosti tomu tak není zvláště z časových důvodů.

Možnosti práce s nadanými dětmi lze kategorizovat do školních a mimoškolních činností.

Individuální vzdělávací program

Individuální vzdělávací program může pomoci dítěti se lépe vyrovnat se světem, jeho nástrahami a budou se mu snažit pomoci i přes „handicap“, který ho ve společnosti tolik omezuje.

Dítě je učenlivé, brzy pochopí svůj problém a samo se mu bude snažit porozumět.

Individuální vzdělávací program je závazný pracovní materiál sloužící všem, kteří se podílejí na výchově a vzdělávání integrovaného žáka.

Vzniká na základě spolupráce mezi učitelem, vedením školy, žákem a jeho rodiči (zákonnými zástupci), pracovníkem z pedagogicko - psychologické poradny nebo ze speciálně pedagogického centra.

Definice individuálního vzdělávacího programu:

- Stanoví postup a cíle vzdělávání dítěte s mimořádným nadáním.
- Stanoví strategii při začleňování žáka do kolektivu
- Je závazným pracovním materiálem sloužící všem, kdo se podílejí na výchově a vzdělávání integrovaného žáka.

Na základě vypracovaného individuálního vzdělávacího programu bude žákovi poskytnuta speciální péče, metody, různé pedagogické přístupy, jež budou žáka motivovat a pomohou mu odstranit jeho problémy. Tento program je velice úspěšný, pomohl již v řadě případů. Získává lepší pohled na žáka s jakýmkoliv problémem.

Pomocný pedagog resp. speciální pedagog, asistent pedagoga

U nás jsou zkušenosti s pomocnou učitelskou silou zatím malé, nicméně obě strany, žáci i učitelé, byly vždy plně spokojeni. Pomocná učitelská síla může pomoci při rychlejší probírábě naplánované látky. V amerických školách jsou již v současnosti tzv. resource teachers – pomocná učitelská síla, v holandských školách jsou remedial teachers - pomocná učitelská síla, speciální pedagog. V Holandsku je tato pomocná učitelská síla učena pro slabé a problematické žáky, naopak v Americe pomáhá rychle se učícím dětem.

Projekty

Projekt – uspořádaná učební látka na základě řešení určitého, který se blíží skutečnému životu, praktické řešení úkolu.

Projekty, jsou velmi vhodné pro podporu nadaných dětí dychtících po vzdělání. Poskytuje jim příležitost plně se realizovat, bez toho aby kvůli tomu měli ve třídě zvláštní postavení.

Pracovní společenství

Využívá se jich zejména v Německu. Nabízejí práci ve skupinách dětí na stejné vývojové úrovni, mohou být různého věku, aniž se vzdají své původní třídy. Kritéria pro výběr žáků jsou nadšení, zvědavost, bohatství nápadů, nadání pro daný obor, vytrvalost, schopnost vydržet zvýšenou zátěž, schopnost týmové práce.

Pracovní společenství lze snadno zorganizovat pokud je stanoven rámcový vzdělávací program. Prohlubují se v něm sociální interakce mezi stejně nadanými dětmi a rozvoj emocí.

Renzulliho metoda otáčecích dveří

Žák vypouští z denního rozvrhu některé vyučovací hodiny, protože látku probral rychleji. Školy jenského plánu využívají úrovněvé vyučování ve skupinách dětí různého věku. Tato metoda je vhodná pro všechny žáky. Nesmějí však zlenivět, ztratit zájem o vyučování, musí být dostatečně podněcovány. Metodu otáčecích dveří lze použít u žáků obratnějších ve čtení či počítání, takový žák odchází na hodiny matematiky či čtení do vyšší třídy. Při práci na dlouhodobějším projektu, může žák v době

vyučování, za předpokladu, že probranou látku ovládá, čerpat informace v knihovně, muzeu...

Speciální třídy

Jsou určeny pro nadané žáky. Nabízí se v nich tzv. enrichment – program, kde vyučování probíhá rychleji.

Do takové třídy probíhá výběrové řízení na základě psychologických testů. Prohloubení a obohacení výuky působí pozitivně na rozvoj tvořivosti, kritického myšlení, intelektuální iniciativy, sociálního citění, manažerských schopností.

Cíle enrichment - programu jsou:

- vývoj a využití samostatného myšlení
- prohloubení a rozšíření učení samostatnou prací
- poskytnutí dokumentačního a informačního materiálu, který je náročný, moderní a rozmanitý

Tento program má velký úspěch, beze v potaz rozdílů mezi schopnostmi v učení a umožňuje nadaným dětem, co nejlepší rozvoj.

Rychlíkové třídy

Třídy sestavené z nadaných žáků, které probírají učební látku zrychleným tempem.

Mnoho pedagogů a vědců vidí v těchto třídách jedinou možnost, jak podporovat nadané děti způsobem odpovídajícím jejich schopnostem. Bohužel tyto třídy mají i své nevýhody, mohou mít dopad na sociální problémy či osobnostní vývoj takových žáků.

Reformní školy:

Reformní pedagogické hnutí na začátku 20. století zavedlo a realizovalo reformy, které měly sloužit harmonickému vývoji dítěte.

Montessory

Třída je rozdělena na tzv. centra - stolky s přístupnými policemi s různými pomůckami podle zaměření - psaní, čtení, matematika, kosmická výchova (tj. přírodní vědy a vztah ke světu kolem nás). Mezi centry je dostatečný prostor pro děti, které by chtěly pracovat nebo odpočívat na koberci. Děti se učí ve věkově smíšených skupinách.

Den začíná kratší společnou činností - povídání v kroužku o tom, co je nového. Poté si každé dítě samo volí co půjde dělat dál - vybere si pomůcku nebo pracovní list a může si sednout ke stolu či na koberec. Úkolem učitele je připravit podnětné prostředí a pomůcky potom už děti nevyrušuje z jejich soustředění, ale pozoruje a pomáhá pouze tam, kde je to třeba. Pomůcky jsou vytvořeny tak, aby dítě samo mohlo kontrolovat řešení. Např. na obrázku má dítě označit správné místo pro písmeno "b" - po otočení samo vidí, zda odpovědělo správně. Každé dítě tak může postupovat vlastním tempem. Přirozeně si volí úkoly, které nejlépe odpovídají jeho stupni vývoje a díky tomu poměrně snadno a rychle novou dovednost zvládne.

Začít spolu

Den začíná povídáním v kruhu, ve kterém si děti vzájemně sdělí své nové zážitky a seznámí se s plány na nový den. Následuje obvykle matematika či čeština. Ve

výuce by děti měly být co nejaktivněji zapojeny - hry, diskuse, zajímavé úkoly, práce v různě velkých skupinách...

Učivo se ve všech centrech vztahuje po určitou dobu k jednomu tématu a je vybíráno tak, aby se naplňovaly požadavky osnov. Každé dítě si vybírá do kterého centra, který den půjde, ale během týdne musí vystřídat všechna centra. V každém centru děti plní zadané úkoly - některé samostatně, jiné skupinově, svým tempem i vlastním způsobem. Učitelé rozvíjí dětskou tvořivost tím, že nabízejí úkoly s mnoha řešeními. Pokud jsou některé děti dříve hotovy, mohou plnit náročnější dobrovolné úkoly navíc, pomáhat ostatním nebo si najít libovolnou jinou činnost. Učitel má tak čas na děti, které vyžadují větší pozornost. Pro práci v centrech bývá ve třídě ještě asistent pedagoga - to však záleží na možnostech školy.

Integrovaná tematická výuka

Výuka probíhá ve věkově smíšených skupinách od 1. až po 5. ročník ZŠ.

Jak je patrné z názvu, je na takové škole učivo všech předmětů integrováno k nějakému tematickému celku. Jedno celoroční téma se člení na měsíční podtémata, a ta na týdenní tematické celky. Každý takový celek obsahuje základní učivo, které musí zvládnout všechny děti - toto učivo se děti hned učí využívat na tzv. aplikačních úkolech. Množství nových dovedností se děti učí v okamžiku, kdy je k něčemu potřebují, a tudíž vidí bezprostředně jejich smysl. Na motivaci má vliv i to, že se děti mohou podílet na podobě výuky (navrhovat podtémata, vymýšlet úkoly pro ostatní, pomáhat mladším

apod.). Učení zde probíhá velmi přirozeným způsobem s možností volného pohybu a prostorem pro individualitu.

Waldorfská škola

Výuka probíhá v tzv. epochách - dvou hodinových blocích, které se po dobu tří týdnů věnují tématu jednoho předmětu, aby se do něj mohly děti lépe ponořit. To znamená, že po třech týdnech češtiny následují postupně např. epocha věnovaná matematice, prvouce, vlastivědě... Blok má 3 části: rytmickou, hlavní a vypravovací. Děti sedí v lavicích čelem k tabuli. Pohromadě by měly sedět děti stejného temperamentu (cholerické, sangvinické, flegmatické, melancholické), aby mohl učitel přistupovat k jednotlivým skupinám individuálně.

Zdravá škola

Podle zprávy českého výboru UNICEF z roku 1997 má každé čtvrté dítě strach ze školy, proto se Zdravá škola snaží o celkově zdravou atmosféru ve škole, která spočívá na třech základních pilířích:

- pohoda prostředí - věcného, sociálního, organizačního
- zdravé učení - diferencovaný a individuální přístup k žákům - zadávání práce podle schopností žáka, vytváření prostoru pro vzdělávání talentovaných žáků, včasná diagnostika žáka, možnost výběru, přiměřenost, spoluúčast...
- otevřené partnerství - škola je model demokratického společenství

Daltonská škola

V původním daltonském plánu žáci sepisovali s učitelem měsíční smlouvy o zvládnutí učiva. Samostatně nebo ve skupinách pracovali v pracovních vybavených potřebnými pomůckami.

V českých školách se vyučuje pouze v daltonských blocích např. třikrát týdně jednu vyučovací hodinu. Blok je obvykle věnován procvičování a opakování látky. Děti si vybírají, kterému předmětu se budou v konkrétním bloku věnovat a poté plní úkoly (povinné, nepovinné a tzv. extra úkoly navíc) z příslušného pracovního listu. Využívají přitom literaturu, pokud si neví rady, mohou žádat o pomoc spolužáka. Řešení úkolů bývají vyvěšena ve třídě pro snadnou sebekontrolu a splnění úkolů děti zaznamenávají na tabule, díky nimž vidí i učitel kolik a jaké práce komu zbývá.

Individualizace nabídky učební látky

Výuka probíhá na normální základní škole, je sestavena podle schopností každého jednotlivého žáka. Pro žáky musí být k dispozici podpůrné možnosti, bohatý, variabilní a podnětný materiál. Obohacování výuky a urychlené probírání učební látky musí být pravidlem ne výjimkou. Zde je důležité kooperativní učení, kdy silnější žák pomáhá slabšímu a pokud je oběma stranami správně pochopeno, je velmi užitečné.

Mimoškolní programy

Školy mohou nabídnout mimoškolní opatření podporující nadání, tím že dávají i mimo dobu vyučování k dispozici

své prostory, prostředky (učebny počítačové, hudební, výtvarné, mineralogie, pro ochranu život.prostředí ...)

Rodiče se také mohou podílet na mimoškolních programech jako jsou školní akademie, sobotní kluby, prázdninové tábory...

ŠKOLY PRO NADANÉ DĚTI (aktuálně ke dni 28. 10 2006)

PRAHA

Osmileté gymnázium Bud'ánka (Praha) -

<http://www.budanka.cz/>

Svobodná základní škola, Londýnská 34, Praha 2 -

<http://www.londynska.cz/>

Škola dětem Břevnov, Praha 6 -

<http://www.skoladetem.cz/>

Základní škola na náměstí Curieových v Praze

<http://www.zscurie.cz/>

Základní škola Chlupova 1800, Praha 5 – <http://www.fzs-chlupova.cz/>

ZŠ Květ. Vítězství, Praha 4, Chodov -

<http://www.zskv.cz/>

ZŠ Jitřní Praha 4, Chodov - <http://www.zsjitrni.cz/>

Základní škola Trávníčkova -

<http://www.zstravnickova.cz/>

JIHOČESKÝ KRAJ

Základní škola J.K.Tyla v Písku –

<http://www.zstylova.cz/>

Základní škole Máj II v Českých Budějovicích -

<http://www.zsmaj2.cz/>

KARLOVARSKÝ KRAJ

ZŠ a gymnázium, Mánesova Sokolov -

<http://www.manesova.cz/>

ÚSTECKÝ KRAJ

ZŠ Zahradní Chomutov

ZŠ Maršovská Teplice - <http://www.zsmarsovska.cz/>

LIBERECKÝ KRAJ

ZŠ Vrchlického, Liberec - <http://www.vrchlickeho.cz/>

OLOMOUCKÝ KRAJ

ZŠ Hálkova Olomouc, <http://www.volny.cz/zshalkova/>

ZLÍNSKÝ KRAJ

ZŠ Mariánské nám. Uherský Brod -

<http://www.zsbrod1.uhedu.cz/>

ZŠ Malenovice Tř. Svobody Zlín -

<http://www.zsmalenovice.cz/>

ZŠ U Sýpek Kroměříž - <http://www.zssypky.cz/>

STŘEDOČESKÝ KRAJ

Základní škola Kladno, Moskevská 2929 -

<http://www.5zskladno.cz/>

MIMOŠKOLNÍ AKTIVITY

Zájmové školní kroužky jsou skvělou možností pro realizaci nadaných, a to nejen v uměleckých a sportovních oborech. Nadšený učitel nabízející svůj volný čas dětem je výbornou motivací.

KLUB MLADÝCH DEBRUJÁŘŮ

Jedním příkladem kroužků jsou Kluby mladých debrujarů nabízející aktivity pro děti se zájmem o fyziku a chemii. Provádějí zábavné pokusy s jednoduchými pomůckami, řeší hlavolamy, vyrábějí z běžně dostupného materiálu funkční modely vědeckých přístrojů. A pokud nejsou kluby pro zvědavé děti poblíž, můžete je vyhledat i na webových stránkách <http://www.debruar.cz> kde najdete mnoho zábavných, jednoduchých pokusů, které můžete s dětmi dělat doma.

DĚTSKÁ MENSA

Dětská Mensa je součástí Mensy ČR, její členové (10 – 14 let včetně) mají (kromě práva volit a být volen) všechny práva a povinnosti ostatních členů Mensy ČR. Aktivita DM jsou zaměřeny především na věkovou skupinu osob 7 – 19 let.

Dětská Mensa slouží jako platforma pro setkávání se duševně nadaných dětí (stejně jako „dospělá“ mensa), je obohacená o mnohem větší možnosti rozvoje osobnosti dítěte a to formou přednášek, seminářů, diskusí, letních táborů, volnočasových aktivit, kurzů a to především vedených přes internet, neboť mnohem větší problém uplatnit se a najít inspirativní společnost vidíme u mimopražských dětí.

Najdete ji na:

<http://www.mensa.cz/mensa.cz/site/detskamensa/index.html>.

ECHA • (European Council for High Ability)

Společnost pro talent a nadání je pobočkou mezinárodní společnosti ECHA. V ČR se systém péče o nadané teprve připravuje. Organizuje odborné semináře pro učitele a psychology, Klub rodičů nadaných dětí, přednášky pro učitele, pro rodiče a spolupracuje na přípravě systému péče o nadané a na jeho realizaci.

Projevy a potřeby nadaných dětí a zkušenosti s jejich výchovou jsou v mnoha ohledech v různých zemích podobné. Velmi záleží na informovanosti vychovatelů, zda se totéž dítě bude radostně a úspěšně rozvíjet, nebo zda bude svému okolí působit problémy. Existují i mimořádně nadané děti navenek přizpůsobené a stres,

který zažívají v případě výchovy, neodpovídající jejich vývojovým potřebám, se projeví zhoršením zdravotního stavu. Problémy s přizpůsobením se mateřské škole jsou u těchto dětí poměrně časté. Jsou známy z odborné literatury stejně jako ze zkušeností rodičů, kteří kontaktovali Společnost pro talent a nadání. Na tom, jak bude dítě uvedeno do světa vzdělávání, záleží jeho budoucí zájem o studium i pozdější úspěšnost. Tuto společnost hledejte na <http://stan-echa.euweb.cz/>

TALENT CENTRUM

Nejrozsáhlejší část činnosti tohoto oddělení spočívá v organizaci ústředních a v logistickém zabezpečení všech kol soutěží vyhlašovaných Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy. Kromě organizace soutěží se v poslední době rozšiřuje i jeho spolupráce s organizacemi zabývajícími se prací s mimořádně nadanými.

Od podzimu roku 2003 běží aktuální projekt péče o talentované pod názvem TALENT, který představuje poměrně komplexní způsob péče o talentované, spojující oblast volnočasových aktivit s vyučovacím procesem. Jeho konečnou fází by mělo být vybudování systému distančního vzdělávání určeného pro mimořádně nadané děti z celé ČR především v oblasti přírodovědných předmětů.

Jedná se o:

- online kurzy, práce na vlastních projektech, exkurze s online přípravou a zpracováním výsledků, společná soustředění, přednášky a projekty, mezinárodní aktivity, strukturované tematické hry pro zájemce o přírodní vědy, jednotlivce a týmy

- aktivity pod vedením instruktorů a odborníků z MFF UK, PřF UK, NIDM-MŠMT, ve spolupráci s psychology a učiteli ze škol, s podporou rodičů

TALENT ROKU

Zajímavé akce s názvem "Talent roku" pravidelně pořádají Dům dětí a mládeže Libertin v České Lípě a Dům dětí a mládeže Žďár nad Sázavou.

Odkazy: www.libertin.cz a www.ddmzdar.cz

KLUB DESKOVÝCH HER

Další významnou aktivitou s celostátní působností je organizování sítě Klubů deskových her, jichž v této chvíli pracuje více než 100 po celé ČR. V klubech se hrají především hry nové generace, jejichž podstatným prvkem je rozvoj intelektových schopností hrajících (strategického uvažování, síťového myšlení...). Odkaz např. <http://www.zlatesipy.cz/vrtule>.

Problematika vzdělávání a péče o nadané děti by měla být jednou z priorit každého vzdělávacího systému. Dnes můžeme konstatovat, že veškeré tendence vedou ke snaze nabízet co nejširší nabídku profesionálních a odborných služeb.

ZAJÍMAVÉ KNIŽNÍ TITULY

Astronomie:

1. *Dětský atlas vesmíru*, (2001). Svojtka and Co.
2. *Obrazový atlas vesmíru*, (1998). SLOVÁRY.
3. SEIFERT, V., (2004). *100 + 1 Otázek o počasí*. Avertin
4. *Vesmír*, (2003). Fortuna Print.

Dinosauři:

1. *Dinosauři*, (2006). Bratislava : Příroda.
2. TAPLIN, S. *Dinosauři a prehistorický život*. Svojtka & Co.
3. ZÁRUBA, O., (2006). *Abeceda dávných věků*. Albatros.

Fyzika:

1. ARDLEY, N., (1992). *Moje kniha pokusů*. Danubiaprint.
2. LUSTIGOVÁ, Z., (1994). *Fyzika pro základní školy*. Fortuna.

Historie:

1. ADLA, Z., ČERNÝ, J., ZÁTKA, P., (2000). *Obrázky z českých dějin a pověstí*. Albatros Praha
2. CHANDLEROVÁ, F.,(2003). *Historie světa*. Fragment.

Matematika:

1. ADLER, I., (1972). *Čísel hra kouzelná*. Horizont Praha.
2. GÖRKE, L., ILGNER, K., LORENZ., G., (1983) *Zajímavá matematika*. Albatros.
3. KASLOVÁ, M., *Barevná matematika pro 1. až 5. třídu*. Učebnice pro zpestření školní výuky. Od stejné autorky: *Sbírka úloh z matematiky pro 2. a 3. ročník ZŠ a Sbírka úloh z matematiky pro 4. a 5. třídu*

Příroda:

1. *Geografická encyklopedie*, (2001). Slovakia Bratislava
2. HALLOVÁ, C., (1996). *Drahé kameny*. Edice Pouhým okem, Osveta.
3. MAŘAN, J., (1972). *Naši brouci*. Edice OKO, Albatros.
4. PELLANT, Ch., (1994). *Horniny a minerály*. Edice Pouhým okem, Osveta.
5. *Příroda v ČSSR*, (1976). Práce (vyšlo nové vydání "Příroda v České a Slovenské republice")
6. RUBKOVÁ, Š., (1997). *Tajemství podnebí : poznání v otázkách a odpovědích*. Velryba, Praha.
7. ZAPLETAL, M., (1986). *Výpravy za dobrodružstvím*. Albatros.

Proč a jak?

1. Dětská ilustrovaná encyklopedie, *Svět vědy a techniky* (1995). SLOVART,
2. *Jak se to dělá?*, (1996). Reader's Digest Výběr
3. JOHNSONOVÁ, J., WHITFIELD, P., (1999). *Proč se svět točí*.
4. SCARRY, R., (1996). *Ten dělá to a ten zas tohle*. Alpress,
5. ŠKODOVI, H., E., KUBIŠTA, V., (1979). *Už vím proč I. a II.* Albatros.
6. *Školní encyklopedie - Oxford 1. - 5. díl*, (1999). Svojtka a co., Praha.
7. *Velká dětská encyklopedie Cesty*, (1995).

Věda:

1. HOUDEK, F., (2002). *Objevy a vynálezy tisíciletí*. Lidové noviny.
2. LAFFERTY, P., (1993). *Neviditelný svět*. Orbis Pictus.
3. TREFIL, J., (1993). *1000+1 věc, kterou byste měli vědět o vědě*. Nakladatelství Lidové noviny.
4. VONDRUŠKA, P., (2006). *Kryptologie, šifrování a tajná písma*. Albatros

Výtvarné umění:

1. HANDLOVÁ, J., (2000). *Obrazová abeceda*, Národní galerie, Praha, Knihu doplňuje puzzle, pexeso a vtipné skládačky.
2. JANIŠTINOVÁ, A., NOVÁK, P., BERÁNEK, L., (2002). *Zvířata*. Edice Opus, Národní galerie Praha

Beletrie:

Nadané děti často nebaví pohádky, můžete vyzkoušet:

1. DUŘELL, G., M., (1991). *O mé rodině a jiné zvířeně*, Český literární klub, Praha.
2. FEYNMAN, R., P., (1999). *To nemyslíte vážně, pane Feynmane!*. Eaurora.
3. LORENZ, K., (1998). *Hovořil se zvířít, s ptáky a rybami*. Granit, Praha. A další.
4. MACDONALD, B., (1996). *Paní Láry Fáry*. Lika klub Praha.
5. ROSTEN L., C., (1987). *Pan Kaplan má stále třídu* rád. Odeon, Praha.

ZAJÍMAVÉ INTERNETOVÉ ODKAZY

<http://citanka.cz/> - starší texty které dnes už v čítankách nenaleznete

<http://kidsfreeware.com/> - velmi obsáhlá sbírka výukových programů

<http://literatura.kvalitne.cz/> - dobře zpracovaná encyklopedie spisovatelů s obsahy stěžejních děl

<http://nikie.webzdarma.cz/> - virtuální knihovna

<http://stan-echa.euweb.cz/> - společnost ECHA

<http://www.aj.cz> - desítky testů a kvízů (Tests and Quizzes), několik lekcí včetně cvičení, gramatická pravidla, slovní zásobu z různých oblastí, konverzační fráze, texty písniček (Fun)

<http://www.aldebaran.cz> - učebnice astrofyziky s množstvím ilustrací

<http://www.anglictina.com> - lekce včetně cvičení, gramatická pravidla, slovní zásoba, konverzační fráze, texty písniček

<http://www.ceskaskola.cz> - další odkazy na zajímavé webové stránky

<http://www.debrujar.cz> - kluby pro zvědavé děti, pokud nejsou

<http://www.geocities.com/BourbonStreet/Delta/6175/abc.s.html> - jednotlivá písmena abecedy jsou doplněna krátkými básničkami s vánoční tematikou (B is for Bells, C is for Candles ...)

<http://www.hadanky.chytrak.cz/> - logické hádanky, zajímavé úlohy, hlavolamy

<http://www.hvezdarna.cz/> - brněnská hvězdárna

<http://www.levneknihy.cz> - spoustu opravdu levných encyklopedií a CD-ROMů o Zemi, vesmíru, přírodě ...

<http://www.libertin.cz> a www.ddmzdar.cz - talent roku

<http://www.magickeys.com/books/> - Childrens
Storybooks - texty pro děti. Doprovázené obrázky
<http://www.martinaberg.com/> - stručné historie vynálezů
a několik citátů v německém
[http://www.mensa.cz/mensa.cz/site/detskamensa/index.ht
ml](http://www.mensa.cz/mensa.cz/site/detskamensa/index.html) - dětská mensa
<http://www.motyli.cz> - makrofotografie motýlů, brouků a
dalšího hmyzu
<http://www.quido.cz/> - mimo jiné a v adresáři asi 50
námětů na jednoduché a vtipné fyzikální pokusy
<http://www.volny.cz/trzicky/atmos> - stránka o
atmosférických jevech (najdete zde např. fyzikální a
matematické vysvětlení duhy - včetně fotografií a
náčrtků)
<http://www.zlatesipy.cz/vrtule> - klub deskových her

POUŽITÁ LITERATURA:

ŠENKÝŘOVÁ, M., (2006). *Diplomová práce.*

DOČKAL, V., (1983). *K problémom definovania pojmov nadanie a talent*. Československá psychologie č. 2 XXVIII. Praha: Psychologický ústav AV ČR, ISSN 0009-062X .

DOČKAL, V., (2005). *Zaměřeno na talenty aneb nadání má každý*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, ISBN 80-7106-840-3.

HELLER, K., A., STERNBERG R., J., MÖNKS, F., J., SUBOTNIK, R., (2000). *International Handbook of Giftedness and Talent*. New York: Oxford, Pergamon Press, ISBN 0080437966.

HOLLINGWORTH, L. S., (1975). *Children Above 180 IQ: Stanford-Binet Origin and Development*. Arno Press, ISBN 0405064675.

JURÁŠKOVÁ, J., (2003). *Základy pedagogiky nadaných*. Pezinok: Formát. ISBN 80-89005-11-X.

KHATENA, J., (1982). *Educational Psychology of the Gifted*. John Wiley & Sons Inc, Hardcover, ISBN 0471050784.

MÖNKS, F., J., YPENBURG, I., H., (2002). *Naše dítě je velmi nadané*. 1.vydání Praha: Grada Publishing a.s.,ISBN 80-247-0445-5.

PASSOW, H.A., HELLER, K., MÖNKS, F.J., (1993), *International handbook of research and development of giftedness and talent*. New York: Oxford, Pergamon Press, ISBN 0080413986.

SEJVALOVÁ, J., (2004). *Talent a nadání: jejich rozvoj ve volném čase*. 1. vydání Praha: IDM MŠMT, ISBN 80-86784-03-7.